A. KADİR

(Abdülkadir Meriçboyu)

(1917 - 1985)

Derleyen:
Semiramis Kanbak

İÇİNDEKİLER:

A. KADİR KİMDİR? - 4

ŞİİRLERİ:

Açılır kapılar - 5
Benim anam hep ağlardı - 5
Benim en küçük hakkım - 8
Beşiktaş tramvayı - 9
Bir insan - 10
Bir kayısı ağacı - 10
Bizim Enver Gökçe ne bıraktı geride - 13
Bu su çoğala çoğala - 14
Buluşursak - 14
Cibali - 15
Çiçekleri umudumuzun - 15
Çile - 16
Dağ başında - 16
Diyemiyorum - 17
Dön geri bak - 18
Gece içinde - 18
Gelen benim - 19
Hoş geldin Halil İbrahim - 19
İhtiyaç - 20
İnsan - 21
İstanbul - 22
Kımıldamadan - 22
Mektup - 23
Neden - 24
Sabah türküsü - 24
Sen bensiz orda / Ben sensiz burda - 25
Seni arıyorum - 26
Şiirlerim - 27
Tebliğ - 28
Yalnız - 29
Yaşantım - 30

ONUN İÇİN:

A. Kadir'e - 33
A. Kadir'i taştir - 33

Kırk yıl önce A. Kadir'le - 34
O susmuş merhabalar - 36
Ozan - 37
Şiirde - 39
Tahattur - 39
Yolcu - 40

DÜZYAZILARI:

Bugünün diliyle Hayyam - 41
Uzunca bir önsöz - 46

ONA DAİR

Dünya 30 yıldır A. Kadir'siz.. - 55
Ölümünün 10. yılında A. Kadir ve şiiri - 59
Şiirimizin Kadir Abisi - 62

A. KADİR KİMDİR?

"Sıcacık bir yağmur siner
kara gecenin içine,
toprak somun gibi kabarır.
Tak tak vurulur kapıma,
kişner kapımda kır atım,
dünyam gümüşler kuşanır."

Tam adı İbrahim Abdulkadir Meriçboyu olan ve eserlerinde A. Kadir müstearını kullanan şair 1917 yılında İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Eyüp Ortaokulu'nda (1933) ve Kuleli Askeri Lisesi'nde (1936) tamamladı. Kara Harp Okulu son sınıf öğrencisiyken 1938 yılında Nâzım Hikmet'le beraber tutuklandı; on ay hapse mahkûm oldu. Hapisten çıkınca askerlik görevini er olarak tamamladı. İstanbul Hukuk Fakültesi'ne girdi (1941). Tan gazetesinde düzeltmen olarak çalıştı. Arkadaşlarıyla "Yürüyüş" dergisini çıkardı.

1943 yılında yayınladığı Tebliğ adlı şiir kitabı yasaklanarak toplatıldı. İstanbul'da bulunması sakıncalı görülen kişilerle birlikte sıkıyönetimce sürgüne gönderildi. Sürgünlük dönemini Muğla, Balıkesir, Konya, Kırşehir ve Adana'da geçirdi. 1947 yılında İstanbul'a döndü ve bir bisküvi fabrikasında çalışmaya başladı, yayınevlerinde düzeltmenlik, çevirmenlik yaptı. 1965 yılından sonra kitaplarını kendisi yayınlayarak yazarlık yaşamını sürdürdü. 12 Eylül 1980 sonrasında da bir ay gözetimde tutuldu.

Şiirlerinin yanısıra çeviri ve eski şiirleri sadeleştirme çalışmaları da bulunan Abdülkadir Meriçboyu 1 Mart 1985 yılında yaşama veda etti ve Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

BAZI ESERLERİ:

Şiir:
Tebliğ (1943)
Hoş geldin Halil İbrahim (1959)
Dört Pencere (1962)
Mutlu Olmak Varken (toplu şiirler, 1968)
Bütün Şiirleri (1988, ölümünden sonra)

Çeviri - Antoloji:
Bugünün Diliyle Mevlana (1955)
İlyada (Azra Erhat'la birlikte, 1958)

Bugünün Diliyle Tevfik Fikret (1967)
Odysseia (Azra Erhat'la birlikte, 1958)
Seçme Şiirler (1961)
Dünya Halk ve Demokrasi Şiirleri (3 cilt, 1973-1975-1980)
Portekiz Sömürgeleri Şiiri (1975)
Vietnam Şiiri (1975)
Filistin Şiiri (1976)

Anı:
Harp Okulu Olayı ve Nâzım Hikmet (1966)

ÖDÜLLERİ:

1959 - Habib Edip Törehan Çeviri Ödülü
1961 - Türk Dil Kurumu Çeviri Ödülü
1980 - Türkiye Yazarlar Sendikası Hasan Ali Ediz Edebiyat Çeviri Ödülü
1983 - Yazko Çeviri Ödülü

ŞİİRLERİ:

AÇILIR KAPILAR

- Cansel'e -

Alır seni korum damla damla
suyuma, ekmeğime, aşıma,
kaygıma, sevincime, acıma,
umuduma, sabrıma, gücüme.
Alır seni bölerim parça parça,
dağıtırım topraklara, denizlere, geceye.
Açılır her sabah kapılar gözlerinde,
girerim ışıltılı, yemyeşil bir bahçeye.

1955, İstanbul

Mutlu Olmak Varken, S. 137

BENİM ANAM HEP AĞLARDI

Tüm ağlayan analara
adadım ben bu şiiri

Benim anam hep ağlardı.
Kardeşine ağlardı.
Yemen çöllerinde kalmıştı
gencecik İdris dayı.
Anam ağlardı ona.

Benim anam hep ağlardı.
Babama ağlardı.
Bir kaltak getirmişti anamın üstüne babam
üç çocuklu eve.
Ayyaşlığa vurmuştu sonra.
O benim umacımdı.
Öldü çıldırarak.
Anam ona ağlardı.

Benim anam hep ağlardı.
Ağabiğme ağlardı.
Gitmişti çok uzaklara ağabiğim oniki yaşında
parasız bir yatılı okula.
Oniki yaşında kış ortasında geçmişti Ziganaları.
Anam ona ağlardı.
Kapımızı postacı çalsa ne zaman,
mektup gelse ne zaman ağabiğmden,
ne zaman mektup yazsak biz ağabiğme
türkülü, mânili,
anam ağlardı.

Benim anam hep ağlardı.
Bana ağlardı.
Ben giderdim okula çok sabah harçlıksız,
o da ağlardı bana.

Benim anam hep ağlardı.
Ablama ağlardı.
Girmişti ablam dikimevine.
Ağrına gitmişti anamın.
Anam ona ağlardı.

Benim anam hep ağlardı.
Evimize yılda iki lira getiren
bir erik ağacımız vardı.
Kurudu.
Anam ağlardı ona.

Benim anam hep ağlardı.
Ekmek kırıntıları atardı
karda seken serçelere
karda seken serçelere
ve ağlardı.
Ezanı duyardı
Çiçekleri sulardı
ve ağlardı.

Benim anam hep ağlardı.

Ablam bir gün gelin oldu gitti.
Benim de bir gün mahpusaneye düştü yolum.

Anam ne zaman kurtulmuştu ağlamaktan,
unuttum.
Yoksa benim anam hiç mi yaşamadı?

Öyleyse bu akan ne
parmaklarımın ucundan?
Bu akan
gözyaşı mı,
yoksa kan mı?

(Varlık Aralık 1984)

A. Kadir, S. 234-235

BENİM EN KÜÇÜK HAKKIM

Birazdan ılık, tatlı uykular sarar bakarsın,
bakarsın sırtıma bir sıcaklık gelir,
birdenbire bakarsın,
karanlıklar ortasında başlar tutuşmaya
benim anadan doğma insan tabiatım.
Birazdan ılık, tatlı uykular sarar bakarsın,
bakarsın sırtıma bir sıcaklık gelir.
Bakarsın ne böyle sessiz sedasız yaşamaya mahkûmum
ne böyle sensiz yaşamaya mahkûm.
Sen ve ben,
bir de kocaman güneşleri
ve aydınlık denizleriyle
o sarışın mavi şehir.
Ben içerim,
kitap okurum,
sana bakarım ben.
Sen oturmuş yemek hazırlarsın.
Birazdan ılık, tatlı uykular sarar bakarsın,
bakarsın sırtıma bir sıcaklık gelir.
Birdenbire bakarsın,
senin yanan saçlarında ve ellerindedir
benim ağlayan elim.
Sanki ne lüzum vardı böyle uykulara,
sanki ne lüzum vardı, güzelim?

Benim en küçük hakkımdı seni sevmek,
ellerinden, çenenden tutmak senin,
beraber yemek yemek,
beraber bakmak sulara,
yürümek geceleyin.

1947, Kırşehir

Mutlu Olmak Varken, S. 126

BEŞİKTAŞ TRAMVAYI

Bahçemdeki dut ağacı
vurdu ince dallarıyle penceremin camına,
bir Beşiktaş tramvayı geldi aldı beni,
bir Beşiktaş tramvayı götürdü sana.

Çemberlitaş, Şehzadebaşı, Saraçhane.
Almışım parmaklarını ellerime,
Beşiktaş tramvayında giderim yane yane.

Terzi Âdem, berber Ali,
dikimaneden Emine Teyze
ve Makbule.
Üç sarışın birader,
Kapalıçarşı terlikçileri.
Bir küçücük simitçi çocuk,
levent bir hizmet eri.

Hep iyi insanlar bunlar.
Dert yüzü görmesinler.
Eksik olmasınlar.
Vatman ağabiğmiz de eksik olmasın.
Her akşam böyle götürsünler seni evine,
bir elinde gönlüm benim,
bir elinde sefertasın.

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 438

BİR İNSAN

Seni bir gün
Çekip aldılar topraktan,
Benzedin köksüz bir ağaca.
Önce öğrettiler sana uygun adımı,
Sonra büyük şehirlerini gösterdiler Avrupa'nın.
En muazzam saraylar karşısında bile sen
Evini unutamadın.
Varşova'da kaputun kaldı,
Dunkerk'te arka çantan.
Düştü bütün fotoğrafların Sivastopol'da.
Bir şafak vakti Paris'te bıraktın zavallı yüreğini,
Kurşuna dizilenler karşısında.
Lânet okusunlar sana bırak,
İyi bir asker olamadın diye.
Ölmesini bildin ya sen arkadaş kurşunuyla,
İki çürük patatesi
Ekmek torbanda unutarak!

1943, İstanbul

Mutlu Olmak Varken, S. 42

BİR KAYISI AĞACI

Ben bir kayısı ağacıyım
Kırşehir'in Dinekbağı'ndan.
Küçücük bir ev önünde yaşarım yapyanlız.
Yılda bir çiçek açar,
yılda bir kayısı veririm,
avuç içi kadar.
Yaz olur,
bir kadın silkeler dallarımı,
bir çocuk yerde bağırır, güler,
bense hoşnut olurum.
Hem zaten benim
ne söğütler gibi nezaketim vardır,
ne kavaklar gibi gururum.
Ben bir kayısı ağacıyım

Kırşehir'in Dinekbağı'ndan.
Dinekbağı'nda üç insan severim,
bir çocuk,
bir genç kadın,
bir genç adam,
benim kadar sessiz sedasız,
benim kadar halim selim.
En güzel ay nisan ayı,
toprak yumuşak yumuşak,
en güzel ay nisan ayı.
Yamur yağdı, çiçek açtı,
bir hoş oldu içerim,
en güzel ay nisan ayı.
Kavaklar uzakta upuzun,
bir sağa, bir sola,
başı döner kavakların.
Ben bir kayısı ağacı,
başımda çiçeklerim.
Ben bir kayısı ağacı,
üç insan severim:
bir çocuk,
bir genç kadın,
bir genç adam.
Çocuğun adı Ahmet,
kadının adı Fatma,
adamın adı İbrahim.
Ahmet küçük ve sarı,
Fatma tombul ve beyaz,
İbrahim uzun ve narin.
Bir tek toprak odaları var üçünün,
toprak odanın bir tek penceresi.
Ben bir kayısı ağacı,
bazan eğilir bakarım odaya,
yerde bir eski yatakla yorgan görürüm,
duvarda bir eski kırık ayna,
yerde bir eski kilim,
bir eski hasır.
Bir kayısı ağacı,
bazan eğilir bakar odaya,
çiçeklerinden utanır.
Dün gece gaz yakamadılar,
ayışığında gördüm üçünü.

Üçünün suratı asık.
Önce oturup
zeytin ekmek, taze sovan yediler,
sonra baktılar birbirlerinin gözüne,
sonra esnediler.
Gökyüzü bembeyazdı.
Gökyüzü çiçeklerimin renginde.
Gökyüzünde kavaklar.
Fatma uzandı İbrahim'in yanına,
sağa döndü.
Tombul, beyaz yüzü pencerede,
gözleri açık durdu sabaha kadar.
Çiçeği en önce kayısı döker.
Ben bir kayısı ağacıyım,
döküyorum çiçeklerimi.
Yer beyaz beyaz,
başım yeşil yeşil,
kayısılarım memede.
Haziran gelecek,
güneş yakacaktır tepemi,
kayısılarım balla, şekerle dolacaktır.
Ben bir kayısı ağacıyım,
haziran gelecek,
avuç içi kadar kayısılarım
Ahmet'in ekmeğine katık olacaktır.
Ben bir kayısı ağacıyım.
Kötü bir düşüncedir almış beni.
Geçti bağları budama zamanı, dedim,
dedim, İbrahim gene boşta,
kesildi, dedim, İbrahim'in yevmiye iki lirası,
dedim, çarşıda dört döner İbrahim,
dedim, ekmek parası,
zeytin parası,
gaz parası.
Dedim, insanlar
neden yaşatılmıyor
ağaçlar kadar olsun.
Ben bir kayısı ağacı.
Fatma'nın, İbrahim'in, Ahmet'in
yumurtası, şekeri, eti.
Gittikçe artmakta kederim.
Günlerden pazartesi.

Gene geldi, elinde çanta, o şişman adam.
Şişman adam bir düşman gibi beni seyreder,
ben şişman adamı bir düşman gibi seyrederim.
Durmuş İbrahim kapıda,
yüzü dalgın ve sinirli,
bakıyor eli çantalı şişman adama.
Şişman adam uzattı gövdeme elini,
pencereden korkmuş kuzular gibi baktı Ahmet,
büktü boynunu kuzular gibi.
Ben bir kayısı ağacı.
Gövdemde sarı kâğıt.
Yol parasını verememiş İbrahim,
verilmiş haciz kararı.
Yapmayın, dedim.
yılda bir çiçek açarım, dedim.
Etmeyin, dedim.
ekmeğe katık oluyor kayısılarım, dedim.
Bir öğle vakti baktım,
kavaklar uzakta upuzun,
bir sağa, bir sola.
Ben kışlık odun,
altı lira.

1947, Kırşehir

Mutlu Olmak Varken, S. 114-117

BİZİM ENVER GÖKÇE NE BIRAKTI GERİDE

Bizim Enver Gökçe ne bıraktı geride?
Ne yaslı bir ev, ne ağlayan çoluk çocuk,
ne bir ana kara çatkılı, ne bir baba, ne bir kardeş,
ne bir yatak, ne bir kilim, ne bir ayna, ne bir hasır,
ne bir testi, ne bir cezve, ne bir kaşık,
ne de beş on kuruş.
Bizim Enver Gökçe, gecelerimizin tavanına
çakıp bıraktı gitti
bir gündüz.

1981

Mutlu Olmak Varken, S. 190

BU SU ÇOĞALA ÇOĞALA

Yaşlılara saksılar dizdim, bahçeler yaydım.
Yorgunlara diri beden verdim, taze yürek.
Döşekler serdim hastalara, rahat, yumuşacık.
Nerde yalan dolan gördüysem kızardım.
Yiğit yüreklere, dedim, canım armağan.
Ardına kadar açtım çocuklara kapıları.
Dostluklar boy attı yeryüzünde,
dostluklar orman orman.
Ebemkuşakları gökyüzünde fır dolandı.
Yürüdü dağlardan ovalara doğru
gümbür gümbür bir deli su,
yıktı bu su önüne geleni,
bu su, çoğala çoğala.
İnsanlar insanları aldı götürdü.

Ne kavga kaldı, ne zulüm, ne korku.

(1959)

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 442

BULUŞURSAK

Sizinle aynı yemeği yedim senelerce,
Aynı türküyü söyledim talim dönüşü,
Ve aynı rüyaları gördüm geceleri, ot yatakta.
Gün oldu cömerttim,
Canımı verecek kadar.
Gün oldu esirgedim
Tek asker cıgarasını sizden.
Fakat bir akşam buluşursak eğer
Herhangi bir yol ağzında,
Namusum hakkı için öpeceğim
Toprak kokan ellerinizden!

1941, Sapanca

Mutlu Olmak Varken, S. 30

CİBALİ

Cibali dendi mi
Aklıma siz gelirsiniz, kadınlar.
Kiminizin beş çocuğu,
Kiminizin nar gibi yanakları var.
Kiminiz kocasız kalmış,
Kiminiz ihtiyar.
Kiminiz daha körpe henüz.
Bana umulmadık,
eskimiş türküler düşündürür
siyah başörtüsü altında yüzünüz.

Parmaklarda tütün kokusu.
Tütün kokusu pazen entarilerde.
Biriniz ekmek alır fırından,
biriniz durmuş öksürüyor ilerde,
geçiyor bizim mahalleden biriniz.

Cibali dendi mi,
aklıma siz gelirsiniz, kadınlar.
Çarpık ayakkaplarınız gelir,
kahraman elleriniz.

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 441

ÇİÇEKLERİ UMUDUMUZUN

Çok olun, çocuklar, çok olun,
yüzlerce olun, binlerce olun, onbinlerce.
Daha çok olun, daha çok olun,
yapraklar kadar, balıklar kadar çok olun.
Bu dünya ne tek tek yaşamakta,
bu dünya ne rakının, ne şarabın içinde,
bu dünya ne parada, ne pulda,
ne kalleşlikte, ne zulümde.
Bu dünya aşkın içinde, alın terinde.
Çok olun, çocuklar, çok olun,
el ele verin, çocuklar, el ele,
yaşayın dünyayı doya doya,

açın kapıları, camları güneşe,
ne kedere kapılın, ne korkuya,
çok olun, çocuklar, çok olun,
el ele verin, çocuklar, el ele.
Mutlu olmak varken bu dünyada,
geceler geldi dayandı kapımıza,
olduk acımızla sarmaş dolaş,
bekledik düşümüzle koyun koyuna.
Çok olun, çocuklar, çok olun,
yapraklar kadar, balıklar kadar çok olun,
el ele verin, çocuklar, el ele,
bütün gündüzler sizin olsun,
yaşayın dünyayı doya doya.
Çocuklar, çiçekleri umudumuzun.

1958, İstanbul

Mutlu Olmak Varken, S. 147

ÇİLE

Sen orda bağrına bas dur en büyük çileyi,
Ben burda en büyük çileyi doldurayım,
Ekmeğe muhtaç, hürriyete muhtaç, sana muhtaç.
Sen orda dalından koparılmış bir zerdali gibi dur,
Ben burda zerdalisiz bir dal gibi durayım.

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 438

DAĞ BAŞINDA

Beni bir dağ başında böyle yapayalnız kodular,
rüzgârlara, kuşlara, bulutlara yakın,
senin etinden, tırnağından ayrı,
senin kokundan uzak.
Benim güzelim,
benim ceylan bakışlım,
benim kafamın ateşi,

yüreğimdeki.
Mümkün mü şu anda rüzgâr olmak, kuş olmak,
şu anda üç dört portakal almak, getirmek sana,
sana tuzlu badem,
kabakçekirdeği.

Şu anda hiçbir şey mümkün değil.
Şu anda her şeyden ayrı, her şeyden uzağım ben.
Şu anda sadece yalnızlık ve kahır.

Hayır, güzelim,
hayır, ceylan bakışlım,
hayır, kafamın ateşi, hayır,
hayır, yüreğimdeki.
Şu anda mümkün ve güzel olan tek bir şey vardır:
Yanarak sevmek seni.

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 439

DİYEMİYORUM (*)

Bir işe sıvanırken
ya da
bir uzun yola çıkarken oğlum
- baba değil miyim -
öğütler veriyorum.
Çoğuna burun kıvırıyor.
Gittiği yollardan benim de geçtiğimi
bildiği halde.
Hem onun gibi de değil,
kan ter içinde.
Neyse ki, aradabir de olsa,
sen haklıymışsın baba, diyor,
seni dinleseydim keşke.
O zaman şöyle diyesim geliyor ona:
Adam olacaksın, oğlum,
sen ancak
beni dinlemeye dinlemeye.

Diyemiyorum.

(Varlık/Mart 1985)

(*) Bu şiir bilindiği kadarıyla yazdığı son şiirdir ve küçük oğlu Ali'ye yazılmıştır.

A. Kadir, S. 236

DÖN, GERİ BAK

Kaç bu kokudan. kaç bu pislikten, bu sürüden kaç,
insan mısın, bu pazarda mısın, iki pula mısın,
kaç bu kokudan. kaç bu pislikten, bu sürüden kaç
At denize kendini git boğul.
Düş bir kör kuyuya, ordan çıkama.

Bir kere dön ama, bir geri bak,
şu kolu gör bir kere, şu kolu,
pisliğin, sürünün içinden uzanan şu kolu,
durur dimdik, bembeyaz havada,
budaklı bir ağaç gibi güzel.

(1959)

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 442

GECE İÇİNDE

Sıcacık bir yağmur siner
kara gecenin içine,
toprak somun gibi kabarır.
Tak tak vurulur kapıma,
kişner kapımda kır atım,
dünyam gümüşler kuşanır.

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 441

GELEN BENİM

- Sözüm Filistinlilere -

Pınarından özgürlüğün al bir yudum,
çek bir soluk rüzgârından sevdamızın.
Seni benden ne bu kapı ne bu duvar ayıracak
seni ne bu kara kara gelen ölüm.
Al bir yudum pınarından özgürlüğün.
Rüzgârından sevdamızın çek bir soluk.
Gelir bir el kırar bir gün kapıları.
Karanlığın bahçesinde açar gülüm.
Seni benden ne bu kapı ne bu duvar ayıracak
seni ne bu kara kara gelen ölüm.
Asıl benim gelen, ölüm değil,
yıkmaya gelen bu kanlı duvarları.
Çırpa çırpa ak kanatlar.
Yürür dupduru kanım benim
aydınlıktan aydınlığa bir düş gibi.
Dağı taşı kıra eze, kıra eze gelen benim,
geceleri, korkuları, cellâtları biçe eze biçe eze
gelen benim.
Gelen benim, gelen benim,
zincirinden kopmuş gibi.
Asıl benim gelen, ölüm değil.
Benim gelen, benim gelen.
Ben geldim mi kalkacak sabahları bütün çocuklar,
karınları aç
uyuyacak geceleri bütün çocuklar, karınları tok,
ben geldim mi.

1974

Mutlu Olmak Varken, S. 169

HOŞ GELDİN HALİL İBRAHİM

Bu yıl kayısı kurutamadık, Halil İbrahim.
bu yıl üzüm kurutamadık.
Sen İzmir taraflarındaydın,
bir soğuk geldi aldı götürdü

neyimiz var neyimiz yok.
Bu yıl kayısı kurutamadık, Halil İbrahim.

Ağaçlarda ne zerdali, ne erik.
Ağaçlarda ne armut, ne elma.
En güzel aylar hasret gitti, Halil İbrahim,
en güzel aylar iki salkıma.
Bağlarda kütükler utandılar.

Bizim çocukların kimisi Karabük'te, Halil İhrahim,
kimisi Kırıkkale'de,
Zonguldak'ta kimisi.
Ağızlarına hir şey komadan gitti çocuklar, Halil İhrahim,
ağızlarına bir şey komadan gitti çocuklar,
bir avuç kuru üzüm,
bir kaşık bal pekmezi.

Ağaçlarda ne zerdali, ne erik.
Ağaçlarda ne armut, ne elma.
En güzel aylar hasret gitti, Halil İbrahim,
en güzel aylar iki salkıma.
En güzel aylar büktü helimizi.

Böyle kötü zamanlar görmediydik, Halil İbrahim,
böyle kötü zamanlar görmediydik.
Son ineğini kesti kavurdu kimi,
kimi son keçisini kesti kavurdu,
kıyıldı çocukların sütüne.
Sattı savdı başından nesi varsa kimi.

Hepsinin üstüne Hacı Nâfi oturdu, Halil İbrahim,
hepsinin üstüne Hacı Nâfi oturdu.

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 440

İHTİYAÇ

Bu akşam içimde
tuhaf bir sıkıntı var.
dünyada sanki bir ben kalmışım,

sanki herkes
nerde keder varsa bırakmış,
ben nerde bulduysam
toplamış almışım.
Önümde söğüt ağacı,
her zamanki haliyle, çaresiz
havuzda su rahat,
insanlar susmuş.
Sessiz bir yağmur gibi başladı bende
konuşmak ihtiyacı.

1943, Muğla

Mutlu Olmak Varken, S. 54

İNSAN

İnsan kuş kanadında gelen yazı.
İnsan arı su, insan ak süt.
İnsan yemyeşil uzanan bahçe.
İnsan kum, insan çakıl taşı.
İnsan yiğit, insan dost, insan sevdalı.
İnsan kancık, insan ödlek, insan hergele.
İnsan kocaman, dağ gibi.
İnsan parmak kadar, küçücük.
İnsan alın teri, insan lokma, insan kan.
İnsan solucan, insan sülük.
İnsan kuş kanadında gelen yazı.
İnsan gül fidanında yanan konca.
İnsan umutların kapısı.

1958, İstanbul

Mutlu Olmak Varken, S. 145

İSTANBUL (*)

Orda, adamı düşündüren
Denizler vardır,
- ışıltılı ve berrak -
şurda gemiler durmuş,
kim bilir,
zincirleri ne ağırdır
Sarayburnu,
Kızkulesi,
Haydarpaşa...
Bak işte köprü,
böyle ayak altında bütün gün.
İşte yollar gıcır gıcır,
İşte Sultanahmet Meydanı şu gördüğün.
Nihayet, ilerde deniz,
mis gibi balık kokar.
Daha sonra adalar
ve hep çam ağaçları.
Oranın mehtabı tatlı olurmuş,
öyle derler,
rüyadaymış gibi yaşar insan.
Galiba böyle görülür İstanbul,
bir kartpostal önünde iştahla durup
iştahla bakarsan.

1944, Konya

(*) Bu şiir 1. baskıda yoktur. Bir dergide takma adla yayınlanmıştır.

Mutlu Olmak Varken, S. 65

KIMILDAMADAN

Artık senin
hiçbir şeyden haberin yok.
Gözlerini güneşe verip
toprağın üstüne uzanmışsın.
Terlememiş henüz bıyıkların,
göğsün kıllanmamış.
Boylu boslu, sapasağlam

ve sarışınmışsın.
Bir elin karnının üstünde,
bir elin yana düşmüş.
Kopmuş askerlik numaran.
Dövüşerek öldüğün
ne kadar da belli çocuk,
nasıl konuşuyorsun
böyle kımıldamadan!

1943, İstanbul

Mutlu Olmak Varken, S. 44

MEKTUP

Hanem halkına.
Evvela selam tabiidir.
Sıhhatım iyidir.
Sizden gayri hir sıkıntım yok ki, diyeyim.
Afiyetteyim.
Mektubunuzda,
bıldırdan bıraktığım unla bulgur
bitti diyorsunuz,
bu yıl hasat için size
Hacı Emminin Aliyi salık verecektim,
velakin o da Çanakkaleye,
askere gitti diyorsunuz.

Belki de köyde
biz emsal erkek
kalmadı pek.
O halde bundan sonra işler kötü gidecek.
darda kalacaksınız.

Buna da şükür diyelim.
Tek sağlık olsun da,
elbet başka taraftan gelir rızkınız.
Zaten dün,
istidam tabura varmış.
Şubeden tahkikat olup bitince

- yazıcının deyişine göre -
size yardım yapacaklarmış.
Bunda umudum çok, doğrusu.
Elimden geldiği kadar da uğraşırım.
Sade siz efkârlanmayın,
başka korkum ne ki?
Tekrar selam ederim.
Elbâki.

(1939)

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 437

NEDEN

Başımı sokacak bir damım yok
uçsuz bucaksız dünyaya karşı.
Ellerimde sıcak yüzü yaşamanın
dosta karşı, düşmana karşı.
Kanım damlar ılık ılık sabaha dek
düşüme giren aydınlığa karşı.
Ovada nurtopu bir ağaç ışır
altın başaklı aşkıma karşı.
Kardeş kardeş yaşamak varken
neden kuzular tek tek, kurtlara karşı.

Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi 1, S. 439

SABAH TÜRKÜSÜ

Bir deniz üstündeyim, ne ucu var ne bucağı
Bir rüzgâr önündeyim, gel keyfim gel.
Bir sevda içindeyim, başım dumanlı.
Ağzımda bal gibi tatlı bir türkü,
bir iner bir çıkarım şu yokuşu,
kazanırım çocuklarıma ekmek parası.
Ben deniz üstünde, rüzgâr önünde.
Ben sevda içinde, tatlı türküde.

İnişte yokuşta, ekmek parasında.
İki oğlum var, Mehmet'le Ali.
Şeytan baktı baktı gözüme,
şeytan geri geri gitti,
şeytan gitti dayandı duvara,
çat dedi çatladı.
Evde iki oğlum, Mehmet'le Ali.
Gönlümde bir dünya, pamuk gibi.

1959, İstanbul

Mutlu Olmak Varken, S. 148

SEN BENSİZ ORDA / BEN SENSİZ BURDA

SEN BENSİZ ORDA

Kim anlatacak sana akşamları,
dışarda nasıl geçti günüm,
Cağaloğlu pazarında nasıl atlatılıyorum,
kimlere rastladım yolda, neler konuştum,
kim anlatacak sana?
Arada bir kim tutup sıkacak
o minik pembe burnunu senin?
O bembeyaz çileli saçlarını
kim okşayacak geceleri?
Kim şakalaşacak seninle
sabah kahvaltısında?
Seni kim ağlatacak şiir okurken?
Hele bir süre daha
bensiz baksın dursun
acı aydınlık yüzün
orda karanlıklara.

BEN SENSİZ BURDA

Yaslanıp omuzuna gecenin
sabahı karşılar gibi,
ama dünyaya günaydın diyemeden.

Yatar gibi çimenler üstünde,
ama çimenlerin kokusunu alamadan.
Koşar gibi denize doğru,
ama denizde kulaç atamadan.
Uzanır gibi bir çocuğun başına,
ama çocuğun başını okşayamadan.
Tırmanır gibi gürbüz bir ağaca,
ama ağaçtan bir meyva koparamadan.
Kavuşur gibi eski bir dosta,
ama eski dostla kucaklaşamadan.
İş başında türkü söyler gibi,
ama sesimi ben bile duyamadan.

(Varlık/Haziran 1983)

A. Kadir, S. 231

SENİ ARIYORUM

Hasretim sana
Tam üç koca kış geçti aradan,
koskocaman üç asır.
Önce Aydın, Muğla, Balıkesir.
Önce bizim yiyemediğimiz bal gibi üzüm, incir.
Önce bizim yemeğimize girmeyen bal gibi zeytinyağı.
Sonra gene bir sıradağ.
Sonra Konya Ovası, Adana.
Sonra hiçbir vakit gülmemiş olan Orta Anadolu toprağı.
Bilmem, tanır mısın yanında olsam,
taş gibi sertleşti yüzüm,
bıyıklarım uzadı.
Hasretim sana.
Ilık bir su,
bir demet gül
ve bir lambanın ışığını arar gibi arıyorum seni.
Bazen yüreğim kabarıyor,
sanki yüzünü bir daha hiç görmeyecekmişim.
Bir anda dünyadan çekilip,
bir anda yoksun kalmak düşünmekten,
geldiği yollardan insanın

bir daha geçememesi.
Elimin hiç dokunamaması eline.
Taze yaprak kokusu dolar genzime birdenbire.
Bakarım birdenbire karşımda başaklar insan boyu.
Ayağımın altında toprak boyanır çağla rengine.
Birdenbire çıkıyorum yalnızlıktan,
giriyorum birdenbire beraberliğe.

1945, Kırşehir

Mutlu Olmak Varken, S. 82

ŞİİRLERİM

Siz yine gezedurun
yırtık pabuçlarınızla
şehrin en fukara sokaklarını.
Ayaklarınızda bir karış kir var
ve sabunlu sularda yıkanmamıştır elleriniz.
Sizi ben,
tozundan, toprağından çıkardım,
tozuna, toprağına kurban olduğum
karanlık sokakların!
Yirminci asrın
pek de aptal şairleri var;
doyurup adamakıllı karınlarını,
günde üç defa
Allah'a mektup yazıyorlar.
Halbuki sizin ben,
tatlı bir duman gibi çıkaracağım yarın,
geniş ve uzun bacalarından
neşeli fabrikaların!
Belki kâfi gelmez ömrüm.
Belki bir gece yarısı,
yaslanıp köhne bir evin kapısına,
ansızın ölürüm.
O gece siz,
yalnız benden konuşacaksınız bizim sokakta usul usul.
Belki de bir gün sabaha karşı,
enfes bir rüzgâr dolaşırken şehri,

kahpece haklanırım bir duvar dibinde.
O gün akşamı siz,
ölümü seyredenler arasından,
gözyaşlarınızı akıtıp içinize,
bir ordu gibi geçeceksiniz!..

1942, İstanbul

Mutlu Olmak Varken, S. 36

TEBLİĞ

Ömrümde görmedim böyle bir gün.
Yarım dilim ekmek önümde,
düşünüyorum alevden ülkeleri.
Boğazında kalsın yedikleri
ve zehir zıkkım olsun,
bu anda düşünmeyen varsa eğer!
Sen benim,
memleketimin şarkılarında bile varsın,
sen o korkunç,
sen o uykusuz geceler altında bir kerre olsun
umudunu kaybetmeyen şehir!
Ben de bilirim, umuttur bu,
bağlanamaz kıskıvrak dört bir yanından.
Bir umuttur ki;
daha haşin,
daha merhametsiz,
tank ordusundan düşmanın!
Bir umuttur ki;
sokaklarında sırtüstü yatan
henüz bulûğa ermemiş yaralı çocukların
mavi gözlerinde okunur,
ve sonuncu kalede,
mazgallardan bakanların yumruklarında!
O insanlar bitmedi mantar gibi yerden.
Anaları doğurmuştu onları bir zamanlar,
tıpkı dalda bir çiçek açar gibi.
Ve şimdi, kimi kurtuldu ölümden,
kimi yapıştı toprağa yüzükoyun.

step kokan elleriyle.
Kimi de verdi kendini dalgalara,
bir kuş kadar rahat,
erkekçesine ve hazin.
Püfür püfür esen
en yumuşak rüzgârlarına bile
düşman oldum Karadeniz'in!
Ve sen, güzel şehir,
sen artık hiçbir şarkıya sığmazsın.
Seni yarın, ilk defa bir şafak vakti
mükellef bir sofraya oturan
bütün dünya insanlarının
bulutsuz ve taze yürekleri,
bir türkü gibi değil
bir sevgi gibi değil,
fakat bir ağlamak ihtiyacı gibi duyacaktır,
giderilmez bir ağlamak ihtiyacı gibi!

1943, İstanbul

Mutlu Olmak Varken, S. 40-41

YALNIZ

Bir taş üstüne oturup
dağlara baktım.
Üzerine güneş vurmuş dağların.
Nedense birden,
bakıp bakıp dağlara,
türkü söylemek geldi içimden.
Ama ne bir dost var yanımda dinleyecek,
ne bir yolcu,
ne bir düşman.
Hem pek acıklı olur benim türküm,
böyle bir ağlayıp
bir güldüğüm zaman.

1943, Muğla

Mutlu Olmak Varken, S. 52

YAŞANTIM

1.

En önce babam işitmiş sesimi
1917 yılı Temmuzu'nun güneşli bir sabahında.
Sonra odaya birer ikişer dolmuş
mahallemizdeki komşular.
Sonra bir yatsı zamanı
adımı Kadir komuşlar.

2.

Doğrusu pek huysuzmuşum,
hiç unutmam,
sonraları annem derdi:
"Bir türlü susturamazdık,
günlerin ağlamakla geçerdi.
Bilmem ki neden güldün,
dayının Yemen çöllerinden
künyesi geldiği gün."

3.

Sait Efendi'ydi adı
mahalle mektebindeki hocamızın.
Onu iyi hatırlarım.
Ben galiba dört buçuk yaşındaydım.
Orada tanıdım ilk arkadaşlarımı.
Ağabeyimi orada sevdim:
Ağlarken o,
yüreğime dokunan bir şey vardı sesinde,
hocadan dayak yediği gün
bir akşam dersinde.

4.

Ilık bir öğle vakti,
annem içeriki odada
namaza duracaktı.
Ben gizlice seyre daldım pencereden karşı komşuyu.
Bekledim belki soyunur diye

bekledim uzun uzun.
Ve düştüm sıcak bir denize çırılçıplak,
ağır ağır uyanır gibi
en tatlı yerinde uykumuzun.
Sonra şaştım kendi kendime:
Büyümüşüm!

5.

Önümde kitaplar vardı.
Dizi dizi, boy boy kitaplar.
Eğildim sevgiyle, muhabbetle yüreğine onların.
Durdum merhametsizce, kımıldamadan.
Ve birdenbire, bir akşamüstü,
bir dünyaya giriverdim,
rahat, sıcacık ve kocaman.

6.

Benim uçsuz bucaksız dünyamda
daima tok ve neşeliydi insanlar.
Rüzgârda daima gülerdi
geniş buğday tarlaları.
İşçiler sadece kendileri için
kumaş dokurdu renk renk.
Ve hürriyet,
korkusuz dolaşırdı sokakları
köy türküsü söyleyerek.

7.

Dumanlı bir odada,
iri adamlar ortasındaydım.
Kapıda çifte nöbetçi vardı.
İri adamlarla nöbetçiler
bana bakıyorlardı.
Biri dedi: “Namussuz!”
Biri dedi: “Kurşuna dizmeli bunu!"
Cevap vermedim.
Sonradan, hücremde öğrendim nöbetçiden,
o gece bütün şehre ilan edilmiş
zavallı ihanetim.

8.

Demirli, küçük pencereden seyrettim
geceleri gökyüzünü.
Sabahları kavak altında şiir yazdım.
Hapislerle dertleştim, havuz başında.
Mükemmel yaşıyordum,
bol ışıklı bir oda gibi apaydınlıktı içim.
Böyleyken içeride hal,
dışarıdaki söylentiye göre,
bir gece yarısı sessiz sedasız
kurşuna dizilmişim.

1938, Ankara

Mutlu Olmak Varken, S. 15-17

ONUN İÇİN:

A. KADİR'E

Nazım Hikmet'in - elbet ölmeden önceki evi -
Moskova'daki evi
Ve içindeki eşyalar
Sayılıp dökülürken basınımızda
Bir büyük edebiyat erbâb-ı tarafından
Tansiyon aletine kadar,
A. Kadir'e rastladıydım,
Dedi ki bana:
"Can, emin ol, benim bu Göztepe'de güçbelâ
edindiğim daire, Nâzım'ınkinden daha fiyakalı."

Sen, Kadir, hepimizin gittiği gideceği
Bloklar içinde, Nâzım'ınki kadar küçük
Nâzım'ınki kadar büyük bir yerde yatmaktasın.

Konut Kredisi: Dünya Şiir Tarihi tarafından.

31 Mart 1985

CAN YÜCEL
(1926 - 1999)

A. Kadir, S. 93

A. KADİR'İ TAŞTİR

Yorgun bir asker gibi serildi uykuya hayat
barikatlarda bir ana gibi kucağında çocuğu
ne kaldı parıltılı günden, çiyden, bademden
gurbet ölümcül bir sarı yaprak,
bir sıra alevdi gökyüzü, toprak.

En acıklı türküler senin içindedir
en güzel acılar senin içindir,
bu cepheden doğup kaynayan şafak
yanan beldeler, çöken evler, sarsılan tanklar

karanlık bir yağmur halindedir.

Nedense bu gece yürümek, türkü söylemek istedi gönül
yani yasak bir gecede güle nasıl konarsa bülbül
öyle mahzun ve sessizce ötüşüyor
hem alınacak bir murat var geride
hem sabah rüzgârları gibi umutlu olmak düşüyor.

Olmuş bir elma rengindedir şimdi ufuk
hangi mevsimde büyüyor ağlayan çocuk
nerde yolu beklenen o büyük yolcu
taşıyor yüreğinde yangınlarla boğulan yanardağı
kucak kucak dostluk işte, işte gün işığı.

İnsan yiğit, insan dost, insan sevdalı
uyurum uyanırın özlemlere kapalı
gün gelip ölürsem de kaygımda o var
öyle tutkunum ki dayanamaz duvarlar
bir sevda içindeyim başım dumanlı.

(Su/Şiir Seçkisi/Nisan kitabı, 1985)

ÖZGEN SEÇKİN
(1951 -)

A. Kadir, S. 97

KIRK YIL ÖNCE A. KADİR'LE

"Ve A. Kadir
Bana bir lira borç ver"
Gülümser
Çıkarır verir

"Ve A. Kadir
Bana bir lira borç ver"
Gülümser
Çıkarır verir

Bir öncekini
Ödemişimdir

Çok şiir o zamanlar
Ve diye başlar
Ben de Ve'siz
İsteyemezdim

Çok şiir o zamanlar
Ve diye başlar
Ve'siz istersem
Verir mi Kadir

Bir liradan fazla
Veremezdi ki
Verse de zaten
Kim ödeyecek

Bir liradan fazla
Bende ne gezer
Ah ben bilirdim
Bilirdi Kadir

Böyle güzel güzel
Sürerken hayat
Pat diye sürgüne
Gitti mi Kadir

Sürerken hayat
Pat gitmesin mi
Sürgüne Kadir

Kalmadı kimsem
Borç isteyecek
Yok başka kimsem
Oh borç verecek

Kaç şiir vermem
O bir liraya
Bir veren olsa
Ah İstanbul'da

Kaç şiir vermem
O bir liraya
Ah veren olsa

Ah Hilmi Ziya (1)

Sen gittin
Liran gitti
Hey gidi Kadir
Hey gidi

Liran gitti
Sen gittin
Hey gidi Kadir
Kadir hey gidi

Tam da o sıra
Geldi Akşit (2)
Ankara'ya
Çektik gittik

Tam da o sıra
Geldik Akşit
Ah Ankara'ya
Çektik gittik.

(Yazko Edebiyat/sayı 29/Mart 1983)

ARİF DAMAR
(1925 - 2010)

(1) Hilmi Ziya: Hilmi Ziya Ülken
(2) Akşit: Şevki Akşit

A. Kadir, S. 94

O SUSMUŞ MERHABALAR

- Şair A. Kadir'in unutulmaz anısına -

Yurdumun ellerine değince
İyi insan yüzüne benzeyen
Sırf mavi, sırf bahar gökyüzü;
Çocuklar yiyince yemişlerden doyasıya;
Tohum özgürleşince;
Hüzünden ayrılınca türküleri toprağın;

Sokakların yüzü kızarmadığında.

Ve biz ölüyken ya da sağken,
Şiirlerimiz dostça okşayınca saçlarını insanların,
Şiirlerimizin ellerine sarıldığında onlar;
Ağaçlar kahretmeyince çaresizlikten;
Utanmayınca kuşlar gördüklerinden;
Soluklar her solgunluğa diri renkler verince
Yürekle yaşamak kavuşup da birbirine öpüştüklerinde,
Ancak o gün çıkacak ciğerden
Karınca kadar büyük,
Karıncalar kadar çok o merhabalar.

Mart 1985

KEMAL KALE
(1960 - 1989)

A. Kadir, S. 95

OZAN

- A. Kadir'e -

Doğdu
Yoksullukla bağlandı göbeği
Açlıkla dağlandı
Yaraları
Savaşlarla eğitildi
Sürgünlerle büyütüldü
Tanıdı insanları
Hapislerde
Sevdi

Nice kalleş
Nice kancık
Nice puşt
Nice devran
Nice gün
Dövüldü
Demir gibi

Çelik oldu
Suyunu soyundan aldı
Ustasından menevişini

Bilendi
Kabzası nakışlı bir bıçak gibi
Kınında
Haklıyı seçti haksızdan
Bıçak gibi keskin
İpek gibi ince
Türkçe gibi sevgili
Şiirler çekti haddeden
Sessizce
Yiğitçe
Ustaca

Ezgiler süzdü imbikten
Ses verdi
Bir ağızdan
Dünyanın bütün yiğitleriyle

Yaşayacak
Yaşadıkça
Türkçe
Halkımın dilinde
Namuslu
Sevecen
Sıcak
Erkekçe

Ne zulümler
Ne zalimler kalacak
söyledikçe.

(Son Değil, 1983)

AYDIN HATİPOĞLU
(1940 - 2010)

A. Kadir, S. 96

ŞİİRDE

A. Kadir'e

Önce şiirde sevdim kavgayı
Özgürlüğü kelime kelime şiirde.
Mısra mısra sevdim yaşamayı,
Öfkeyi de, sevinci de...
Senin ışıklı günlerin,
Benim iyimser dostlarım
Hepsi hepsi şiirde.
Ne varsa yitirdiğim...
Bütün bulduklarım şiirde.
Kafiyeden önce gelen
Sevgilerimiz mi sade,
Sürgün de var
Hapis de.

RIFAT ILGAZ
(1911 - 1993)

Bütün Şiirleri, S. 161

TAHATTUR
(Anımsama)

- A. Kadir için -

"– Bir sigara yakmaz mısın Kadir?"

Kızılırmak akıyordu,
ben, kararan karşı dağlara bakıp
gayri ihtiyarî böyle söyledim.

Fakir bir Anadolu akşamında,
dağlar,
ağaçlar,
ve ben
ayaktaydık.
ve Kızılırmak,
dağlardan,

ağaçlardan,
ve benden
vazgeçilmez bir şeyler alıp
bir şeyler bırakarak,
akıyordu.

Bir tarafta geceyi,
ve duran hayatı tutuşturacak
ne bir alev,
ne bir ses.

Sırtımda, üşüyen bir elin soğukluğu.

Sigaramı, içmesen de olur Kadir!..
Fakat, bu saatte,
senin, akşamının "zinciri"
"ne ağırdır kimbilir!.."

1945, Ankara

ARİF DAMAR
(1925 - 2010)

Yoksulduk Dünyayı Sevdik, S. 58

YOLCU

- A. Kadir'e -

Uzun bir yoldan mı geldin
Bir uzun yolda mısın
Nasıl adımladın düşmeden
Bunca yılları
Az bulunur senin gibi
Böyle temiz
Böyle çocuk
Yüzünde ısınır süt kırışıkları.

MUSTAFA YALÇIN

A. Kadir, S. 95

DÜZYAZILARI:

BUGÜNÜN DİLİYLE HAYYAM

(Birinci Baskının önsözü)

Bir sabah Hüseyin Karakan geldi bizim eve. Bugüne dek yayımlanmış yayınlanmamış bütün şiir diliyle Hayyam çevirilerinden seçme bir antoloji hazırlamaktaymış.Ben de birkaç yıl önce Hayyam'dan bir dörtlük çevirmiştim. Bir kitabıma da koymuştum onu. O şiirden bahsetti Karakan, senin bir o var, beş altı tane daha koymak isterim. Bana onbeş güne kadar yap, dedi.O günlerde Azra Erhat'la Odysseia çevirisine başlamıştık, vaktim yoktu. Sonra, ha deyince de olmazdı bu iş. Hık mık ettim, söz veremedim, kendisini kırmak da istemiyordum. O da anladı halimi, yaparsın yaparsın, oldu bu iş, dedi. Netekim oldu, beş altı dörtlük yenileştirdim, verdim kendisine, antolojiye koydu.

Tam o sıralarda, Azra Erhat önemli başka bir işe koyuldu. Odysseia çevirisine ara vermek zorunda kaldık. Hayyam da beni çok sarmıştı, fırsat bu fırsat dedim, daldım Hayyam'a. İki yılda zor çıktım içinden.

Gene başladılar ordan burdan. Hayyam kimdi? Zevk ve safa şairiydi. Hem bu iş yapılmış olmuş bitmişti bizde. Çok vardı Hayyam çevirisi.

Bizde bir sürü Hayyam çevirisi vardı sahiden. Şiir diliyle, düz, anlaşılır, anlaşılmaz, başarılı, başarısız. (Şiir diliyle çevrilenlerin en başarılısı bence Sabahattin Eyuboğlu'nunkiler) Ama bu bir sürü dediğimiz kaç

tane? Kaç yılda kaç tane? Bir Alman profesör ne diyor: Yalnız 1913 yılında, yalnız İngiliz dilinde birbirinden ayrı 120 basımı yapılmış Hayyam'ın, laf değil, 120 basımı. Bizde şimdiye kadar bunun sekizde biri yapılmış mıdır? Burda tam sırasıyken şunu diyeyim: Mevlâna'yı da yenileştirirken bir iki sözüm ona eleştirmeci aynı şeyi söyledi. Mevlânâ da kimdi? Onunla uğraşılır mıydı? «Bugünün Diliyle Mevlâna» yı yayımladığım vakit kitabı adamakıllı öven yazıyı ilk, bunu söyleyenlerden biri yazdı.

Abdullah Cevdet «Rubaiyatı Hayyam»da şöyle diyor aşağı yukarı: «Hayyam'ın dörtlüklerinin her basımında, insan, içinden çıkılması pek güç olan bir mesele karşısında kalıyor. Hayyam'ın dörtlükleri diye toplanan şiirler sahiden Hayyam'ın mıdır? Hangileri Hayyam'ın, hangileri Hayyam'ın değil? Bunları tespit etmek için elde kesin bir tartı ve ölçü yok. Birbirine çok benzeyen dörtlükler var, bunların bir kısmının taklit olduğuna, bir yolu bulunup Hayyam'ın dörtlükleri arasına sokulduğuna ihtimal verilebilir.

Hayyam'ın dörtlükleri arasında öz bakımından birbirine karşıt, birbirini çelen dörtlükler de çok. Ama bu, hangisi Hayyam'ın olduğu, hangisi Hayyam'ın olmadığı ayırımında bize bir ölçü vermez. Ayrı ayrı her dörtlüğün yazıldığı tarihi bilemediğimiz için işin içinden çıkamayız. Bir insanın hayatında ne kadar büyük değişiklikler geçirdiğini de görmüyor muyuz? Hayyam'ın, cennete ve cehenneme inandığı bir devreden sonra, cennete ve cehenneme inanmadığı bir devresi olamaz mı?

Cehenneme hani kim gitmiş?
Hani, cennetten dönen kim?

Hayyam'ı Türkçeye çevirenlerin bellibaşlıları arasında, dörtlükleri üzerinde tam bir anlaşma yok. Hayyam'ın olduğu söylenen dörtlükler 400 ile 600 arasında değişiyor. Hüseyin Dâniş ile Rıza Tevfik'in «Rubaiyatı Ömer Hayyam»ında 397 dörtlük var. Abdullah Cevdet'in «Rubaiyatı Hayyam»ında 575 dörtlük var. Asaf Halet Çelebi'ye göre Hayyam'ın bütün dörtlükleri 400'ü geçmez. Abdülbaki Gölpınarlı'nın «Hayyam - Rubailer» kitabında ise 476 dörtlük var. Rüştü Şardağ'ın «Ömer Hayyam'ın Rubaileri»nde 252 dörtlük var. Avrupa ve Amerika'da Hayyam'ın çok büyük bir ün kazanmasını sağlayan İngiliz şairi Fitz Gerald'ın üstün bir başarı ile ve çok serbest bir şekilde çevirdiği dörtlüklerin çoğu Hayyam'ın değilmiş.

Ben daha çok Abdullah Cevdet'in, Asaf Halet Çelebi'nin, Abdülbaki Gölpınarlı'nın çevirilerinden faydalanarak yüz tane dörtlük seçtim, yenileştirdim. Bu dörtlükleri seçerken, birbirlerine benzememelerine çalıştım. Bunların içinde Hayyam'ın olmıyanlar var mı yok mu bilmem. Hayyam'ın olmıyan bir iki tane belki çıkar.

Ömer Hayyam'ın doğduğu tarih bilinmiyor: 1025-1050 arasında Nişabur'da doğduğu söyleniyor. Ölümü 1121-1122'dir. Babası bir çadırcıymış. Bu yüzden, Ömer, o devrin geleneğine göre bir takma ad almak zorunda kalınca, «Hayyam» yani «Çadırcı» adını almış. Bu sade takma ad bile onun halktan yana bir adam olduğunu gösterir bize.

Sağlam bir eğitim görmüş Hayyam. Kuran, Hadis, felsefe, matematik, astronomi ilminde üstüne yokmuş. Yunan felsefesiyle bile dostluğu olmuş. Bir gün gelmiş herkesten ayrı düşünmüş, ayrı şeylere inanmış. Melikşah'ın çevresini alan, ona övgüler yazmakla çimlenen dalkavuk şairlere benzemeyince yadırganmış Hayyam. Düşmanları çoğalmış, o da kapamış kapısını herkese.

Şu zamanda bir sürü dostun olacak da ne olacak?
Şöyle uzaktan bir selâm, nasılsın iyi misin, o kadar.

Ters, huysuz, geçimsiz bir adam olmuş herkese göre. Oysa, dostluğa çok önem verirmiş, dostluk bulamamış. Tok sözlü, olduğu gibi görünmüş, bakmış hep yalan dolan, hep ikiyüzlülük. Dostluğun, vefanın, mertliğin damlasını bulmak meseleymiş zaten o zaman. Çekilmiş bir köşeye Hayyam. Ama kendini düşündüğü, kendini sevdiği için değil. Ordan da insanları sevişmeye, birleşmeye çağırmış. Zorlamış insanları birbirinden ayıran demir kapıları.

Bu Müslümanlık, bu gâvurluk neden,
aşk içinde erimek varken.

Hayyam, insana önem verir. İnsanın özgürlüğüne önem verir. İnsanlara alçak gönüllülüğü, olduğu gibi görünmeyi, fikir ve vicdan özgürlüğüne bağlanmayı, yiğit bir yürek taşımayı, yalandan ve ikiyüzlülükten iğrenmeyi, insanın insanı kullanmamasını, insanın insana kulluk etmeden yaşamasını öğütler.

Bir ekmek kapısı aç bana,
bir geçim yolu bulayım
kula kulluk etmeden.

Hayyam söylüyor bunu. Bu ses onikinci yüzyıl insanının sesi mi, yirminci yüzyıl insanının sesi mi? Sonra biz, rahat rahat oturmuşuz, ona zevk ve safa, «iyş ü nûş» şairi demiş çıkmışız. Nedir şarap Hayyam'da, hep şarap der durur. Onu çevirenlerin çoğu, onun şaraba düşkün bir sarhoş, gece gündüz içer bir adam olmadığında birleşiyorlar.Asaf Halet Çelebi diyor ki:

«Görünüşe bakıp da rubailer hakkında hüküm vermek icabetseydi Hayyam'ın derbeder, sefil ve biçare bir sarhoş olduğunu kabul etmek gerekecekti. Halbuki bu şairin hayatı, gayet derlitoplu, ilim sahasında otorite sahibi, hatta büyük bir ilim kurulunun başında, matematik ve astronomi alanında zamanımıza kadar ehemmiyetini muhafaza etmiş bir eser sahibi, ağır başlı, değerli bir insan olduğunu gösteriyor. Böyle bir insanın sarhoş saçmalarıyla uğraşmıyacağı besbellidir. Şu halde, şiirlerinde geçen şarap, bir sembol, kötümserliğe karşı bir panzehir, hür insanların düşüncelerini saran bir huzur hissinin timsali sayılmalıdır.»

«Bugünden kendini yok sayacaksın, kendi buyruğunda bey gibi yaşıyacaksın» diyor Hayyam. «Geçmişi düşünmiyeceksin, gelecekten korkmıyacaksın»

Hayyam bunları bize, günümüzü gün etmek için mi söylüyor? Hiç sanmam. İnsanoğluna yaşamanın yollarını açıyor bir bakıma. Karanlıklar içinde yolunu şaşırmış insana yol gösteriyor. Yüz bin yıl sonraki geleceği bile düşünüyor Hayyam:

Yüz bin yıl sonra, yerin altından
otlar gibi, yeşil yeşil, çıkma umudu.

Onun meyhane dediği yer, yobazların hiç anlıyamıyacağı bir yer, insanın insanca yaşıyabileceği bir yer. Çok çekmiş Hayyam yobazlardan, dar kafalılardan. Düzenbazlıklardan uzak, yalandan dolandan uzak, düşmanlıklardan, kavgalardan uzak yer aramış kendine. Yalnız kendine mi? Hayyam, istediği gibi yaşıyamamış, dünyaya neden geldiğini, bu dünyada işinin ne olduğunu anlıyamamış insanların acısıyla yaşamış bir ozan.

Kapısız, damsız şu yuvarlakta
bir sürü insanız, başıboş, kimsesiz.
Bu dünyaya istediğimiz gibi gelmedik,
bu dünyadan istediğimiz gibi gidemeyiz.

Böyle bir önsöz yazılmasaydı da olurdu. Asıl bundan sonrası önemli benim için. Asıl işi kıvırabildim mi? Koca Hayyam'a yaraşır bir çeviri yapabildim mi? Halkımın güzel, tatlı dilini sevgili Hayyam'ın ağzına dökebildim mi?

Tertemiz, ak yüreğini dünyaya bir gökyüzü gibi açmak, insanoğlu için varını yoğunu cömertçe harcamak, galiba yalnız Hayyam gibilere, büyük ozanlara, büyük sanatçılara vergi.

Bir dünya kurarım, gönlümce, yepyeni,
ey insan, derim, ey insan,
dile benden ne dilersen.

Ağustos 1964

A. KADİR

Bugünün Diliyle Hayyam, S. 6 – 12

UZUNCA BİR ÖNSÖZ
belki gerekli, belki gereksiz

Bu kitapta, daha önce yayımlanmış olan üç kitabımdaki (Tebliğ, Hoş Geldin Halil İbrahim, Dört Pencere'deki) şiirler ile, şimdiye kadar hiçbir yerde yayımlanmamış kırk beş şiir var. Yani hepsi yüz on üç şiir.

Benim ilk gözağrım, ilk şiir kitabım Tebliğ'dir. Onun yüzünden başıma gelmedik kalmadı. Ama çok severim onu, belki bu yüzden çok severim. Bana hem çok çektirdi hem çok şeyler öğretti diye. “Bana çok çektirdi,” demem, biraz tuhaf kaçtı galiba. Çektiren o değildi bana aslında, bunda ne suçu vardı o zavallıcığın?

Toplatıldı bu kitap. Kitap dediysem gözünüzde büyütüp bir şey sanmayın. 48 sayfalık küçük boy bir şey. Topu topu 18 şiir vardı içinde. Çıktıktan az sonra toplatıldı, 1943 yazında. O zaman İstanbul’da sıkıyönetim ve dünyada savaş vardı. Savaş, yıllardır her yanı kasıp kavuruyordu. Hemen hemen bütün Avrupa inim inim inliyordu faşizmin yumruğu altında. O zaman bizim İstanbul’da savaş yoktu ama açlık ve yoksulluk sarmıştı bütün şehri. İnsanlar kırılıyordu açlıktan. Ekmek, vesikayla ve çamur gibiydi. Şeker yoktu, kahvelerde beş-on tane kuru üzüm korlardı çay bardaklarının yanına, şeker niyetine.

Ben o sıra İstanbul Hukuk Fakültesi'nde okuyordum. Hapsi bitirmiş, er olarak askerliği de bitirmiş, İstanbul'a gelmiş, tek dayanağım ablamı genç yaşında toprağa vermiş, bir başıma, sipsivri kalmıştım. Bir ağabeyim vardı, Anadolu'nun bir köşesinde çoluğuyla çocuğuyla yaşayan. Ama ne olursa olsun, üniversitede okumayı kafama koymuş-tum. Aç tok, eski meski, kirli mirli demeyecektim, yüksekokulu bitirecektim. (Nah bitirirsin sen, sende bu kafa varken!)

Şimdi Marmara Sineması'nın ve Beyaz Saray'ın filan bulunduğu o sırada bir lokanta vardı, adını unuttum. Ben çokluk Şehzadebaşı'nda ya işkembe çorbası ya da tahin pekmezle doyururdum karnımı; Sirkeci'deyken de köfte ve piyazla ya da gene işkembe çorbasıyla. Arada bir bir kap sıcak et yemeği ve bir kap pilav çekerdi canım, o lokantaya girerdim. Ömrümde ben ilk kez orada gördüm on iki-on üç yaşında körpecik körpecik kız çocuklarının gizli orospuluk yaptığını. Yaşlı başlı kadınlar, ellerinden tutup getirirlerdi onları oraya. Şimdi bunu burada söylemenin sırası mı sanki? (Ne gülüyorsun orada pis pis ulan, ne gülüyorsun? Açlık nedir, bilmez misin sen?)

Bir yandan gündüzleri Hukuk Fakültesi'ne devam ederken, bir yandan da geceleri Tan gazetesinde musahhihlik (düzeltmenlik) yapıyordum. "Bak, ne de işini bilir hınzır, tam yerini bulmuş, nasıl da atmış oraya kapağı," der şimdi içinizden biri. Desin varsın. Ama benim orada da anam ağlardı. Her akşam saat 19.00'da işe başlardım, iki kişi karşılıklı okurduk babam okurduk, bir saat, iki saat, üç saat, beş saat, altı saat, sekiz saat; en son savaş haberleri gelene kadar, saat üçe, dörde kadar, bazan gün ışıyana kadar okurduk. Bitmezdi bir türlü Allahın belâsı yazılar (elli yaşıma kadar da bitmedi). Ve düzeltirdik babam düzeltirdik, düzeltirdik babam düzeltirdik.

Çarşaf gibi ilanlar yayıldıkça yayılır, büyüdükçe büyür, Marmara Denizi gibi olurdu. Oluk oluk yazılar gelirdi, gözümüzün önünde bu yazılar fabrika bacaları gibi, Beyazıt Kulesi gibi uzadıkça uzar, uzadıkça uzardı. Ve biz ha bire okur, ha bire düzeltirdik. Hele Almanların o zafer günlerinde, ciğerime kan otururdu savaş haberlerini okurken. Kimi kolonlarda da o kadar yanlış çıkardı ki, hemen hemen bütün yazı yeni baştan dizilir gelirdi. Hadi biz de yeni baştan okur, düzeltirdik yazıyı. Sonra bir daha gelirdi aynı yazı, bir daha bakardık düzelttiğimiz satırlara. Havasız, küçük bir odada sigara dumanlarına boğulurduk. Her zaman başımız ağrır, midemiz bulanırdı.

Birlikte çalıştığım arkadaşlar dayanamazlardı. Bu yüzden sık sık değişirlerdi. Çokluk memurlardan olurdu bunlar, çoluk çocuk sahibi orta yaşlı memurlardan. Geçinemezler, bir türlü iki yakalarını bir araya getiremezlerdi. Efendi efendi gelirlerdi gazeteye, çekingendiler, hızlı okuyamazlar, benim okuduğumu da izleyemezlerdi. Acırdım onlara ama ben onlara acıdıkça benim işim ağırlaşırdı. (Sen kendine acısana be, şapşal!) Dayanamazdı zavallıcıklar sonunda, nasıl efendi efendi gelmişlerse öylece efendi efendi giderlerdi. Kırk gece, yüz gece değildi bu, iki yüz gece değildi.

Haydi yazın neyse hava güzeldi, yollar kuruydu, gökyüzü ışıl ışıldı, sigaranı tüttürür, türkünü çığırır, yürürdün kuru yollarda. Ama kışın? Kışın mahvolurdum. Tramvay, otobüs, dolmuş molmuş yoktu, karlara bata çıka, düşe kalka, tipiyi yiye yiye, kemiklerim sızlaya sızlaya, Sirkeci'den Karagümrük'e yürürdüm. Buz gibi, kapkara odama kadar. Ossaat vururdum kafayı ama uyku tutmazdı bu sefer. Kafam uğuldar, keçelenir, uyuşur, çatlardı. Elbet bunlar olacaktı, elbet anam ağlayacaktı, ekmek parasıydı bu, adam dolandıracak değildik ya, buna bir şey dediğim yok benim. Ama bari karıncığım doysaydı.

Gazeteden aldığım para, benim bir tek canımı bile geçindiremiyordu. Ara sıra ağabeyim imdadıma yetişirdi de, ancak o zaman soluk alırdım. Yani, demek istediğim, oranın da tadı yoktu (zaten elli yaşıma kadar, çalıştığım hiçbir yerin, hiçbir çekilir yanımı görmüş değilim). Ne kimsem vardı ne de tutunacak bir dalım. İşsiz ve aç kalmaktan korkuyordum. Sonraları da hep bu korku itelemiştir beni öyle pis, ağır işlere. Başka çarem de yoktu ama. Arkamda polis, her gittiğim yere damlıyordu. Kim bana, şurada iş var, gel şu işi gör, dediyse bir saniye bile düşünmeden, hemen o işe dalmak zorundaydım ve alabildiğine sömürülüyordum. Çok az bir parayla ve bile bile.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, aylık bir sanat dergisinin (Yürüyüş) bir sürü ıvır zıvır işlerine, yani dergiye yazı bulmak, para bulmak, yazıları matbaaya vermek, düzeltme ve sayfa düzenini yapmak, matbaadan almak ve ta Fatih'ten başlayarak Harbiye'ye kadar yürüye yürüye dergiyi dağıtmak işlerine burnumu sokmuştum.Siz benim, burnumu sokmuştum, dediğime bakmayın, yaşadığımı o zaman anlıyordum asıl. Hele hele şairlik de olunca bir şiir döktürüp yayımladım mı o şiiri o dergide, unuturdum her şeyi, bütün yükler, ağırlıklar kalkardı üstümden. Boş yere demezdi Nâzım, "Çocuklar, şiir yazmak nefes almaktır," diye.

Sahi, Nâzım'ın da bir-iki şiirini bastıydık o dergide. Bursa Cezaevi'nden gönderdiği şiirlerdendi bunlar. Bir arkadaş getirirdi bana bu şiirleri. "İbrahim Sabri" adıyla yayımlardık. Ben almıştım üzerime bu şiirlerin sorumluluğunu, "İbrahim" benim göbek adım, "Sabri" babamın adıydı. Uçardım o şiirler yayımlanınca. Tabii Nazım'ın haberi yoktu benim bu uçtuğumdan. Ama dergide benim, "Bir İnsan" şiiri çıkınca, yakayı ele verdik.

Bir gün kahvede otururken bana Nâzım'ın şiirlerini getiren arkadaş geldi, yanımıza oturur oturmaz: "Yahu," dedi, "senin 'Bir İnsan'

şiirini pek beğenmiş Nâzım, 'Kim bu A. Kadir?' diye soruyor mektubunda." Der demez, içime güneş doğdu. Ama hiç istifimi bozmadım (Galiba yanında o vardı, hani şu şair, seni hiç çekemeyen. O zavallıyı çatlatmamak için istifini bozmamışsındır). Yalnız, "A. Kadir, Ankara Askerî Cezaevi'ndeki Küçük Efendi'dir diye yaz," dedim. Bunu neden anlattım burada? Hay Allah, nereden nereye!

Daha çok Küllük'te toplanırdık o sıralar ya da o sıralardan önce. Şairler, yazarlar, çizerler, dostlar, falanlar filanlar... Çoğumuzun açlıktan bağırsakları kurumuş, karşımızdaki lokantadan yayılan döner kokularını içimize çeke çeke, çekişir dururduk. Oraya, karşı lokantaya, sık sık kalburüstü yazarlar, sanatçılar gelirdi: Yahya Kemal'ler, Ahmet Hamdi Tanpınar'lar, Arif Dino'lar, Orhan Veli'ler, Abidin Dino'lar, Asaf Halet Çelebi'ler. Aramızdan onları tanıyanlar, tanımayanlara gösterirdi. Onlar orada mis gibi döner yerdi, biz beride birbirimizi yerdik.

Ahmet Hamdi Tanpınar şeref vemişti bir gün masamıza. Nasıl olmuştu bu? Herhalde içimizden onu tanıyan biri buyur etmiş olacaktı. Herhalde o da kırmamış onu, gelmişti. Ya da kendini dinletecek birilerini bulduğu için gelmişti. Bizi saygıyla ayağa kalkmış görünce bacak bacak üstüne atarak ve kürdanla dişlerini karıştıra karıştıra, dünyaya metelik vermeyen bir edayla, bize şiir üstüne vaaz vermişti. Ne demişti Ahmet Hamdi Tanpınar o gün? Hiçbir şey kalmamış aklımda. Ben ne düşünmüşümdür acaba o gün? Bakmış bakmışımdır onun yüzüne, şöyle düşünmüşümdür, bilmem doğru, bilmem yanlış: "İnsanı şiirden soğutur bu adam, insanı verem eder!"

Dünyada savaş vardı o zaman. İstanbul'da sıkıyönetim, açlık ve yoksulluk.

(.....)

Gene o sıralarda, pek iyi hatırlamıyorum; belki Tebliğ kitabı toplatılmadan, belki toplatıldıktan sonra, bir gün gazeteye geldiğimde bir davetiye verdiler. Rus Konsolosluğu'nda gösterilecek bir film içindi bu davetiye. Bir-iki arkadaşla birlikte gittik. Büyücek bir salon hıncahınç doluydu. Hüseyin Cahit'inden Sabiha Zekeriya'sına, Necmettin Sadak'ından Vâlâ Nurettin'ine, Ahmet Emin Yalman'ına kadar, bütün Bâbıâli oradaydı.

Gösterilen filmin adı Stalingrad'dı. Sonradan o filmi, bütün Türkiye

gördü. Çok güzel dokümanter bir filmdi. Gerçek savaş sahneleri, dünyada eşi az görülmüş kıyasıya bir boğuşma ve o zamana kadar hiç görmediğimiz ölüm saçan silâhlar ve dişiyle tırnağıyla vatanını savunan insanlar... Bir mahşer, bir kıyametti. Bir yanıyla korkunç, kanlı bir savaş. Bir yanıyla kutsal bir savaş. Herkes etkisi altında kalmıştı filmin.

Kitap toplatıldıktan az bir süre sonra tutuklandım. Emniyet Müdürlüğü'nde ayaküzeri ilk soru, Rus Konsolosluğu'na kaç kişiyle gittiğim ve orada kimlerle görüştüğüm oldu. Birden afalladım, ne biçim soruydu bu? Sonra bir hücreye tıktılar beni ve günlerce çıkarmadılar. İkinci soruyu, emniyet müdür muavini sordu makamında:

“Bu kitap ne be?” Bizim zavallı Tebliğ'i tutmuş elinde, mendil gibi sallıyordu: “Bu kitap ne?”

“Şiir kitabı," dedim. Önündeki kahve fincanını gösterdi, hiç unutmam, bende ayakta duracak hal yok, iki gün iki gece uyumamışım, hep ayakta bırakmışlar, hiç oturmamışım, ağzıma bir lokma bir şey koymamışım, boğazıma bir damla su girmemiş, bir tek sigara bile içmemişim. Hepsi yasak.

“Şu fincana dair şiir yazsana... Nedir o, açlık, sefalet, açlık, sefalet?.. Rus Konsolosluğu'nda da neler olduysa hepsini anlatacaksın bize... Ne diye gidersin ulan sen öyle Rus filmlerine?.."

Ben, "Hiçbir şey olmadı orada. Filmi seyrettik, çıktık. Neden bunu yalnız bana soruyorsunuz? Çağırın Hüseyin Cahit'i, sorun," dedim. Ses yok.

“Toplatılan kitabım da mahkemeye verilsin, orada savunurum kitabımı," dedim. Gene ses yok. Yalnız, “Her şeyi söyleteceksiniz buna!.." dedi, arkamda duran iriyarı polise.

İki gün iki gece daha bıraktılar beni o şekilde, ayakta, uykusuz, aç, susuz ve sigarasız. Dudaklarımı kıpırdatmaya, bir kelime söylemeye mecalim kalmadıydı. Bir şiir kitabı ve Stalingrad filmi yüzündendi bütün bunlar. Kitap, mahkemeye verilmedi. Bana en ufak bir savunma hakkı tanınmadı. Konsolosluk meselesinden de bir şey çıkmadı tabii, zaten onlar da biliyorlardı bir şey olmadığını, herkes gibi kollarımı sallaya sallaya girmiş, herkes gibi filmi seyretmiş ve gene kollarımı sallaya sallaya çıkmıştım.

Beşinci gün bir yatak getirdiler ve, “Haydi yat bakalım," dediler. Soluğum kesiliyordu neredeyse. 0 gün hayatımın en güzel uykusunu uyudum orada. Sonra da, sıkıyönetimin sürgün kararını bildirdiler. Peki, madem böyle bir karar vardı, dört gün dört gece bu şakayı bana neden yapmışlardı?

Ama Stalingrad filminin şakası orada bitmedi. Üç-dört yıl sonra, galiba 1946'da ya da 1947'de falan, Kırşehir'de sürgündeyken, aynı Stalingrad ora Halkevi sinemasına getirilip oynatıldı. Film tutuldu. O sinemada haftada iki kez film değişirken bu film bir hafta oynadı; bir hafta sonunda da kaldırılmadı, ikinci haftasına başladı. Genç bir stajyer hâkim vardı Kırşehir'de, bir akşam lokantada bir-iki arkadaşıyla yemek yerken, şarabı herhalde fazla kaçırmış olacak, başlamış nutuk çekmeye,

“Nedir bu böyle, Rus filmini günlerce oynatırlar, milleti zehirlerler,"demeye. Yarım saat, bir saat kadar sonra, bir-iki öğrenci, bir-iki garson, beş-on kişiyi takmışlar peşlerine, gitmişler sinemanın önüne, benim bu olanların hiçbirinden haberim yok, ya bir kahve köşesinde büzülmüş kitap okuyorum o sıra ya da odamda yatmıştım. Sinemanın önünde bağırmış çağırmışlar, yırtmışlar afişleri, büyük bir kalabalık olmuşlar, çarşıdaki bütün millet de bunlara katılmış. Oynatmamışlar o gece filmi. Ertesi gün de tabii emniyet müdürlüğü, usulen bir soruşturma açmış. Birçok kimsenin ifadesi alınmış, bu arada sinema sahibinin de ifadesi alınmış. Bir-iki gün sonra, bir öğleüzeri çarşıda emniyet müdürüyle karşılaştım, beni çevirdi ve alaylı alaylı,

“Haberin yok hiçbir şeyden senin,” dedi.“Bu işin kışkırtıcısı kim, diye sordum sinema sahibine, ne dedi bilir misin? 'Burada bir sürgün var, siyasi, böyle şeylere ancak onun aklı erer, o kışkırtmıştır bu çocukları,’ dedi." Ve arkasından ekledi emniyet müdürü: “Sen ne söylüyorsun yahu, dedim, o bu filmin kaldırılmasını değil, daha yüz yıl oynatılmasını ister." Ve kahkahayı bastı gitti. Ne düşünüyorum biliyor musunuz şu anda, “bastı gitti"nin arkasından noktayı yapıştırdıktan sonra? Şimdiye kadar kim bilir ne insanlar okka altına gitmiş şu yeryüzünde!

Ama herkes enayi değil. Kimi kurnazlar, ne yapar yapar, gitmez okka altına. Bakın gene nereden nereye? Söylemezsem rahat edemeyeceğim. Bir genç dostum vardı benim, ben sürgünlerden geldikten sonra başlamıştı bu dostluk. Aynı dergilerde yazmıştık. Kendini çok beğenir bir hali vardı. Konuştuğu vakit mangalda kül bırakmazdı. Yazılarıyla bütün sanatçı tayfasını hizaya getireceğinden falan dem vururdu. Ben hoş

görüyor, zamanla durulur, diyordum. Zekiydi ve duygulu bir yanı da vardı. Ya da ben öyle sanıyordum.

Günün birinde bir kitap çıkardı ve bu kitap toplatıldı, mahkemeye verildi. Tabii ossaat başladı bu arkadaşın adı çevresinde dedikodular. Daha çok da en yakınları yapıyordu bu dedikoduları. Söylemedik söz bırakmadılar. Bizde âdettir, diyordum kendi kendime, birisi kabukları kırıp biraz yürümeye başladı mı, arkadan çelmeler takılmaya başlar. Bizim dost, mahkemeye gidip geldikçe de morali bozuluyordu. “Bilirkişi raporu aleyhimde, işler kötü, verecekler yedi buçuk yılı, muhakkak verecekler!” deyip duruyor, bayağı fenalıklar geçiriyordu.

Elbet kolay değildi yedi buçuk yıl hapsi hiç yoktan göze almak. Haklıydı çocuk. Bir arkadaşı olarak çok üzülüyordum ben de (Enayiliğine doyma!) Bir gece yarısı zavallı karıcığı geldi bizim eve. Iki gözü iki çeşmeydi.

“Gece yarısı oldu, hâlâ gelmedi," dedi, “bugün de mahkemesi vardı." İçim cız etti birdenbire. Biz, acaba tutuklandı da hapisaneye mi gönderildi, yatağı da yok, gece nerede yatar zavallı, nasıl etsek de öğrensek şunu, bari bir yatak göndersek, diye düşüneduralım ve çare arayalım, beyimiz, o meyhane senin, bu meyhane benim, gece yarılarına kadar çek kafayı, evden merak ederlermiş, üzülürlermiş, yollara düşerlermiş, sen boş ver hepsine, dik rakıyı zom ol. (Bir şiir kitabının önsözünde bunları anlatmanın ne gereği mi var? Dur, patlama!)

Bir gün biri kulağıma eğilir, ikimizin de arkadaşı olan biri: “Seninkinin kitabı hakkında mahkeme dosyasında bir rapor varmış, bu raporda hep sizler (sizler dediği, toplumcu şairler, hikâyeciler falan) anlatılıyormuşsunuz, sana bu rapordan hiç söz etmedi mi? Bu raporu yazanın, bizim çok yakınımızdan olmasından da kuşkuluyum, sizleri iyi tanıyor...” Çarpıldım tabii bunu duyunca. “Sorarım bunu kendisine, " dedim. Ve sordum bunu kendisine bir akşamüstü Taksim’de bir kahvede otururken, onun hep sustuğu bir akşamüstü:

“Yahu," dedim, “bir rapor varmış senin dosyanda, bu raporda toplumcu şairlerden, hikâyecilerden söz ediliyormuş boyuna. Sen neden söylemedin bana bunu?" Şöyle yan yan baktı, düşman gibi baktı, ağzını yaya yaya, ısırır gibi ve küstahça,

“Nesini söyleyeceğim," dedi. “Kitapta sizleri övdüm diye okka altına gidiyorum işte!" Kaynar sular döküldü tepemden aşağı.

Sonraları bu dost, daha çok, şu bunalımcı şairleri falan dost edindi kendine. Hele, bilirkişilerden birine, faşistlerin en arsızına, Peyami Safa'ya başvurdu derler ki, vebâli boynuna. Ama çok şükür, okka altına gitmemeyi becerdi.

Bana emniyette sürgün kararı bildirildiği gün, Parmaksız Hamdi, “Nasıl, mavi gözlerden bahseder misin şiirlerinde, işte sonun böyle olur!" dedi. “Açlık, sefalet, mavi gözler..." Böylece sürgünü boyladık. Beş yıl oradan oraya süründüm durdum. Bir ölmediğim kaldı.

Okşuyorum Tebliğ kitabını, masamın üzerinde duruyor; oğlumun yumuşacık, sarışın başını okşar gibi okşuyorum. Üç formalık küçücük bir şey. 18 şiir var içinde topu topu. Neden dört forma yapmamışım? Param çıkışmamış olacak herhalde. Oysa kitaba girecek yedi-sekiz şiirim daha varmış. Buldum onları, koydum bu kitaba. Kıyı köşe arama yaptım bizim evde bir gün, “Hep başkaları yapacak değil ya aramayı, bir de ben kendim yapayım," dedim, epey şiir buldum: “Sürgünde yazmışım, sonra İstanbul'a gelince yazmışım, Hoş Geldin Halil İbrahim 'lere, Dön Pencere'ye koymamışım onları. Ama düşünüyorum, daha şiir olacak. Kurcalıyorum kafamı, onlar nerede?

İlk aklıma gelen, Konya’da sürgündeyken hiç sebepsiz basmışlardı bir gün odamı, çok şey almışlardı. Aldıkları arasında, yeni yazdıklarım ama bir türlü kopya çıkarıp arkadaşlara gönderemediklerim vardı bir sürü. Onlar yok artık. Ama onlar o kadar önemli değil bence. Ben asıl, Nazım’ın mektuplarına yanarım; onları aldılardı, bir tomardı. (Bu aramadan sonra, Nâzım'dan gelen birkaç mektubu, Konya'da benimle sürgün bir arkadaşa vermiştim, “Daha iyi saklarım ben,” demişti.

“Aman, iyi sakla!" demiştim ben de ve mektupları vermiştim ona. Burada, İstanbul’da rastladıkça hep sorarım ve isterim arkadaştan o mektupları. Hele, 1938 Harp Okulu Olayı ve Nâzım Hikmet kitabını hazırlarken çok lâzım olmuştu bana o mektuplar. Ne yapalım, arkadaşımız her seferinde, “Evde bir yerde olacaklar, ama ararım ararım bir türlü bulamam, mirim," der. (Onları bu kadar da iyi sakla dememiştim ki ben ona.)

Tebliğ kitabını ayrı olarak, tek çıkarmayı düşündüm ilkin. Baktım o zaman kitaba koymadıklarım var; ayrıca Hoş Geldin Halil İbrahim’in ikinci baskısı da bitiyor. Dört Pencere'nin birinci baskısı biteli yıllar oldu. O kitaplara girmeyen bir hayli de şiir var, hiçbir yerde yayımlanmamış

şiirler bunlar, kırktan fazla. “Bu işin en doğru yolu," dedim, “baştan başlayıp tarih sırasına göre, şiirlerin tekmilini bir kitapta toplamak." Öyle de yaptım. Bir dostum da, “Öyle yap, öyle yap, ” diye üzerine basa basa tekrarladı: “Öyle yap, şiirlerin altına da tarihleri unutma, çivikakacak değilsin ya bu dünyaya, sen gidince elbet birisi kurcalayacak seni, ona kolaylık olur."

Elbet ben de bir gün kalıbı dinlendireceğim. (Hem o kadar da yorgunum ki!) Ama galiba yapacak çok işim var daha. Yoksa neden her kitap çıkarışımda, “Dur bakalım, daha yeni yeni başlıyoruz!” demek gelsin içimden?

Ekim, 1968

A. KADİR

Mutlu Olmak Varken, S. 6-13

ONA DAİR:

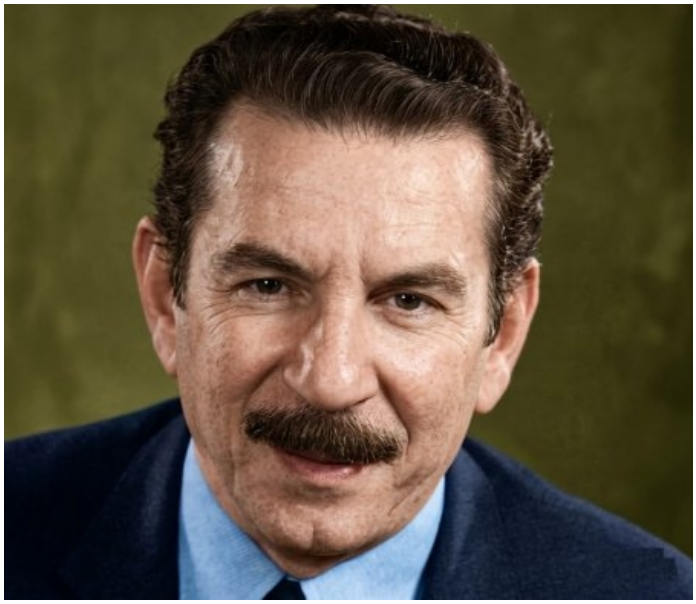

DÜNYA 30 YILDIR A. KADİR'SİZ...

16 Temmuz 1917 doğumlu olan A. Kadir, 1 Mart 1985 yılında, altmış sekiz yaşında ölmüştü.

"Bizim hiçbir hürriyetimiz yok,/ hiçbir hürriyetimiz,/ ne çalışmak, ne konuşmak, ne sevişmek./ Sen orda bağrına bas dur en büyük çileyi,/ ben burda en büyük çileyi doldurayım,/ ekmeğe muhtaç, hürriyete muhtaç, sana muhtaç./ Sen orda dalından koparılmış bir zerdali gibi dur,/ ben burda zerdalisiz bir dal gibi durayım."

Bu şiirin adı "Çile"dir. Bu şiir sadece A. Kadir'in değil, Türk şiirinin de özgün [aşk] şiirlerinden biridir; ve aynı ölçüde, A. Kadir'in Toplumcu 40 Kuşağı içindeki ayırıcı yerini de işaret eder. Bu ayırıcı yer, bu şiirin, ontik (varlıksal) bir durumu dile getirmesinden kaynaklanır. Sadece "Çile" değil, "Seni seviyorum", "Ekecik Dağları", "Olur Biter", "Ve Sanki", "Kader", "Soğuklar", "Bir Sevda Türküsü" isimli şiirleri de, aynı problemin, aynı varoluş durumunun farklı biçimlerini dile getirmesi, bize, A. Kadir'in, bu büyük imgeyi kendi varoluş hikâyesinden çıkardığını göstermektedir.

Ancak bir soru: A. Kadir, "Bizim hiçbir hürriyetimiz yok" derken, burada kastettiği "bizi", onun bütün şiiri üzerinden nasıl tanımlamamız gerekir.

Sadece “Çile” değil, bir A. Kadir şiirinden söz edecek isek, öncelikle “Bir Kayısı Ağacı”, “Cibali”, “Hoş Geldin Halil İbrahim”, “Çile”, “Bir Bardak şarap zehir Oldu”, “Bir Sevda Türküsü”, “Ekmek”, “Dört Pencere”, “Sar Sıcak Sıcak” şiirlerinden söz etmemiz gerekir.

Ancak A. Kadir, kendi şiirinden çok, çevirileri ve 1938 Harp Okulu Olayı ve Nazım Hikmet adlı kitabıyla tanınır. Ama A. Kadir’in şiirleri, bu ‘iş’lerine önceldir. Kitaplarının, yayınlandıkları tarihleriyle birlikte bir dökümü, asıl meselenin nereden kaynaklandığını gösterir.

A. Kadir’in verimini beş grupta sınıflandırmak mümkün:

1- Şiir kitapları: Tebliğ (1943), Hoş Geldin Halil İbrahim (1959), Dört Pencere (1962), Mutlu Olmak Varken (1968) ve ‘bütün şiirler’ olarak ölümünden sonra yayınlanan Mutlu Olmak Varken (1988).

2- “Bugünün diliyle” dizisi: Bugünün Diliyle Mevlana (1955), Bugünün Diliyle Hayyam (1964), Eski Çağlar Tarihi [Bugünün diliyle Tevfik Fikret’in “Tarih-i Kadim” şiiri, 1965), Bugünün Diliyle Tevfik Fikret (1967).

3- [Azra Erhat’la birlikte] Homeros çevirileri: İlyada (1958), Odysseia (1970).

4- 1938 Harp Okulu Olayı ve Nazım Hikmet (1966).

5- [Asım Bezirci’yle birlikte] Eluard’dan Seçme Şiirler (1961) ile Brecht’ten Halkın Ekmeği (1972) kitaplarındaki şiirlerin çevirisi.. [Ve daha başka çeviriler.]

Türk şiirinde ilk

Burada iki şey dikkat çekicidir: Birincisi; yayınlanış tarihi bakımından, şiirlerini içeren kitapları, çeviri ve ...Harp Okulu Olayı... kitaplarından öncedir. A. Kadir, ilk şiir kitabını yirmi altı yaşında yayınlarken, çeviri faaliyetine kırk yaşlarına doğru başladığı görülmektedir. 1968 yılında yayınlanan, dördüncü şiir kitabı, Mutlu Olmak Varken, aslında ilk üç kitabına kırkbeş şiirin daha eklenerek birarada basımını içerir.

Buradaki önemli olan hususlar şu: Tüm şiirleri tarih sırasıyla ilk defa yayınlanmaktadır; bu bir. İkincisi, kitapta yer alan ilk şiir[leri] olan,

[örneğin] “Yaşantım” şiiri 1938 tarihlidir. Bu şiirin ikinci bölümü şöyle:

“Doğrusu pek huysuzmuşum,/ hiç unutmam,/ sonraları annem derdi:/ ‘Bir türlü susturamazdık,/ günlerin ağlamakla geçerdi./ Bilmem ki neden güldün,/ dayının Yemen çöllerinden/ künyesi geldiği gün.” Biçemindeki rahatlık, bu şiirin A. Kadir’in ilk şiiri olmadığını gösterirken, içeriğinde anlatılan hikaye, Türk şiirinde bir ilkliği ve bir tekliği dile getirmektedir: Kurtuluş Savaşı’nda cephede ölen askerlerin, ölüm bilgisinin ailelerine “künye” ile bildirildiği bilgisi, Türk şiirinde ilk defa bu dizelerle dile getirilmektedir.

Asım Bezirci, A. Kadir’in ilk şiirlerinin, Faruk Nafiz Çamlıbel ile Necip Fazıl Kısakürek etkisinde olduğunu, ancak Nâzım Hikmet’in şiirlerini okuyunca, etkinin yön değiştirdiğine işaret eder. (Temele Gül Dikenler, s. 76-77)

A. Kadir ise, ilk şiirlerine ilişkin şu bilgileri vermektedir: “Artık daha çok Nâzım’ın etkisinde yazıyordum şiirlerimi. Defterler dolusu şiir yazdım. Hiç biri yok şimdi bu şiirlerin. Ankara Harp Okulundayken bu defterleri bir arkadaşım evinde saklıyordu. Bir gün korkusundan yakmış.”

Yukarıdaki sınıflandırmada dikkat çeken bir diğer veri ise, şairliği dışındaki bütün edebi etkinliğinin 60’lı yıllarda vücuda gelmiş olduğudur.

Olup bitene, A. Kadir’in biyografisinden, başına gelenlerin anlatısından hareketle bakıldığında, gerçeklikte olan, yukarıdaki sınıflandırmada betimlendiği gibi değildir aslında. Asım Bezirci anlatıyor:

“Tebliğ 1943’te çıkar. Çevrede geniş yankılar yaratır. Övgüler, yergiler birbirini kovalar. Sağcı basının (özellikle Orhan Seyfi ve Yusuf Ziya’nın) ihbarcı, kışkırtıcı yazıları dolayısıyla 15 gün sonra toplatılır. Kadir gözaltına alınır. 17 gün Sansaryan Han’da hücrede kalır, 4 gün aç susuz bırakılır. Sonra, yargı önüne çıkarılmadan, sıkıyönetimce sürgüne gönderilir.” (Temele Gül Dikenler, s. 78)

“İstanbul sıkıyönetim altındaydı” diyor, A. Kadir. İkinci Dünya Savaşından dolayı, 1941 ile 1947 arasında İstanbul’da sıkıyönetim ilan edilmiştir. Dört buçuk yılını sürgünde geçirir A. Kadir: Muğla, Balıkesir, Konya, Adana, Kırşehir.. Yukarıda adarlını andığım şiirlerinin dayandığı kendine özgü şiirini de bu sürgün yıllarında inşa etmiş A. Kadir.

Tekrar geriye dönelim: A. Kadir, ilk şiir kitabı Tebliğ çıkmadan önce şiirlerini, yönetiminde de yer aldığını belirttiği, Yürüyüş dergisinde yayınlar. Yürüyüş dergisinin imtiyaz sahibi Ömer Faruk Toprak. Toprak'ın, 40 Kuşağı Toplumcu şiiriyle ilgili yazılarını dikkate almak gerekir. Ömer Faruk, "Yazınımızda Toplumcu 40 Kuşağı Olgusu" başlıklı yazısında, kuşağın adlandırılma ifadesine ilişkin önemli bir ayrım yapar. Ona göre, "40 Kuşağı" ifadesi yerine "Toplumcu 40 Kuşağı" ifadesinin kullanılması gerekir. Çünkü Sabahattin Kudret Aksal, Salah Birsel, Behçet Necatigil gibi şairler de 40 kuşağındandır. "Ama 1940-1945 arasında faşizme, baskıya, tek partiye karşı duran 'Toplumcu 40 Kuşağı'" şairleri, Hasan İzzettin Dinamo, Rıfat Ilgaz, Cahit Irgat, A. Kadir, Niyazi Akıncıoğlu, Fethi Giray, Suat Taşer, Mehmet Kemal ve Ömer Faruk Toprak'tan oluşmaktadır.

Toprak, Toplumcu 40 Kuşağı şairlerinin, maruz kaldıkları baskıyı da, "1940 Kuşağı" başlıklı yazısında şöyle dile getirir: "Hem CHP, hem DP yönetimine karşı çıkmanın ne demek olduğu bugün iyi değerlendirilmiyor. Sürgünlerde, hücrelerde, mapushanelerde geçen bütün hayat ayrıntıları ile bilinmiyor daha. Çünkü o dönemde baskı gizli kapaklı yapılırdı. Gazeteler yazmaz, radyolar söylemez, herkes susardı." Milliyetçi ve İslami kesimden hiçbir şairin, söz konusu dönemde, bu denli bir baskıya maruz kalmamış olması oldukça manidardir.

Şu dizeler, "Bir Sevda Türküsü" şiirinden: "Bakıyorum avucumda yazıya: / Avucumdan bir kuş uçar, Saimem."

YÜCEL KAYIRAN

Radikal Kitap, 13. 03. 2015

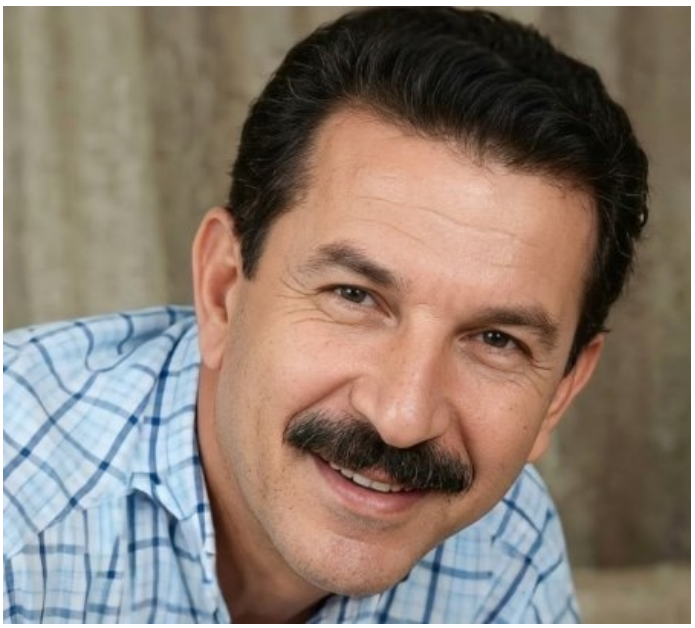

ÖLÜMÜNÜN 10. YILINDA A. KADİR VE ŞİİRİ

A. Kadir (Abdülkadir Meriçboyu) 1917'de İstanbul'da (Eyüp) doğdu. 1985'te, yine İstanbul'da, Göztepe'deki evinde yaşama veda etti. Benim baba evi de Göztepe'de olduğu için Kadir ağabeyle 1970'li yıllarda sık sık görüşür, bana her zaman bir akraba evinin sıcaklığını duyuran alçakgönüllüce ve zevkle döşenmiş ışıklı evlerinde kahvelerimizi yudumlayarak şiirden, hayattan, dünyadan ve en çok da ülkemizden konuşurduk.

Kadir ağabeyden bende kalan en yoğun izlenim, onun mutlu bir insan oluşuydu... Çok genç yaşta, Harp Okulu öğrencisiyken, Nâzım Hikmet'e yönelik komplonun kurbanlarından biri olarak tutuklanıp hapis yatmasına, sonraki yıllar da sürgünlerle, yoksulluklarla ve yine polis baskılarıyla geçmiş olmasına karşın, o mutlu bir insandı... Yudumladığı kahve, tüttürdüğü sigara, okuduğu, çevirdiği, ya da yazdığı şiir hep mutluluk duyarak yaptığı şeylerdi... Konuşurken de sözcüklerin sanki tek tek tadını çıkardığını hissederdiniz... Ben çok az insanda, ondaki kadar sade, gösterişsiz, gürültüsüz patırtısız, ama aynı ölçüde de derin, saygılı, içten, elle tutulurcasına somut bir yaşama sevinci, hayata bağlılık gördüm...

Belleğimden hiç silinmeyen şiirlerinden biri, 1943 tarihli "Hatırlamak" tır:

"Bazan içimde nasıl,
biliyor musun,
bir tuhaflık duyarım.
Hani bir şey hatırlamak:
Bir çiçek,
bir pencere,
bir sıcaklık.
Ne bileyim ben
bir sürü şeyler işte.
Bizim nelerimiz yoktu ki kardeş!
Çocuklarımız, karımız, kitaplarımız.
Benim kitaplar şu yanda dururdu, şöyle.
Ne oldular dersin"
"Benimkisi kâfir,
bir turşu kurardı,
parmaklarını yersin."

Eğer tek bir şiirle bir şairin kişiliğini ve şiirinin özelliklerini irdelemek gerekse, ben A. Kadir için, ilk bakışta belki gösterişsiz, fakat incelik dolu bu şiiri seçerdim.

"Hatırlamak"ta iki kişi konuşmaktadır. Hapiste, sürgünde, belki cephededirler.. Geride bıraktıkları şeylerden özlemle söz etmektedirler. Bu şeyler, "bir çiçek, bir pencere, bir sıcaklık"tır... Günlük yaşama dair, sıradan nesneler, duygular... Ve yine bu şeylere bağlı olarak, "çocukları, karıları, kitapları"... Sonra o ansızın, beklenmedik, unutulmaz son üç dize... Bu son dizelerin şiirin bütününe bağlanışındaki çarpıcı psikolojik süreç, şiire az rastlanır bir etki ve inandırıcılık gücü kazandırmaktadır... Şiirin bütünündeki, özellikle de yine bu son üç dizedeki dil ve sözcükler de ayrıca üzerinde durulmaya değer.

"Benimkisi", "kâfir", "turşu kurmak",. "parmaklarını yemek" vb. halk dili, konuşma dili sözcükleri ve deyimleri ender rastlanır bir doğallıkla şiir dili oluvermiştir...

"Militan" dergisinin A. Kadir'e ayırdığımız Mart 1976 tarihli 15. sayısında ben ve N. Behram, onunla bir söyleşi yapmıştık. Nâzım Hikmet'e ve şiirine büyük hayranlığının yanı sıra, kendi özgün şiirinin kökleri; halk diline, türkü ve ağıtlara yakınlığı; şiiriyle kişiliğinin bire bir ilişkisi konularında önemli ipuçları var bu söyleşide. Kendi sözleriyle "beylik propagandanın kesinlikle olmadığı; slogandan, bağnazlıktan hep uzak" bir şiirdir A. Kadir'inki. Ve aynı söyleşide benim bir tanımlamamla:

"... sosyalist dünya görüşüne yaslanan; fakat aynı zamanda insan tekinin otantik yaşamasında kaynaklanan duygular ve düşüncelerle yoğrulmuş; lirizmle öfke karışımı bir şiir. Halk türkülerinin söyleyişlerine çok yakın söyleyişler. Ve imajların, doğa betimlerinin yer aldığı özgün bir şiir."

Nâzım Hikmet'in, açlık grevinden vazgeçtiği ve Cerrahpaşa Hastanesi'nde yatmakta olduğu günlerde ziyaretine gelen A. Kadir'e ilk sözleri şu olmuş: "Yahu Kadir, nasıl döndün sürgünden? Senin İstanbul'a sağ döneceğine hiç inanmıyordum!"

A. Kadir'le "Militan"daki söyleşimiz ise onun şu sözleriyle bitiyordu: "İstanbul'a sağ döndüm. Ve bir insanın, bir halk adamının yapması lazım gelen nedirse, ekmeğini kazanmak, bir iş güç sahibi olmak, çoluk çocuk sahibi olmak, evlenmek, hayata karışmak ve başardım bunu. Babıâli Caddesi'nden yirmi beş yıldır bir forma yere düşürmeden, bir yere on para borç takmadan sıyrıldım. Ama hep anam ve Nâzım beni gözler-lermiş gibi gelirdi bana... Bir şey olacak mı, sürçecek mi, bir hata yapacak mı diye..."

A. Kadir'in başarı anlayışı buydu... Bir insanın zaten en doğal hakkı olan şeyleri yapabilmek... Mutluydu... Çünkü bütün engellemelere, bütün yok etme çabalarına karşın, o ayakta kalabilmeyi, namuslu kalabilmeyi ve bir insanın en doğal hakları olan, en doğal, en sade mutlulukları tatmayı başarabilmişti...

Bu pırıl pırıl insanın, namuslu ve büyük şairin mutluluğu 1980 askeri darbesini izleyen günlerde yaşadıklarından sonra gözle görülürcesine gölgelendi. O sırada altmışını geçmiş bir seçkin sanat kültür adamını, "İliada"nın ve "Odysseia"nın Türkçe'ye hayranlık verici uyarlamasına büyük emek vermiş bir dil ve şiir ustasını darbenin hemen ertesi günü gözaltına alarak bir askeri kışlanın zindanında başka tutuklularla birlikte haftalarca ve çamaşır değiştirilmesine bile olanak verilmeyen en aşağılayıcı koşullarda gözaltında tutanlar, bir gece gözleri bağlı olarak dışarı çıkarıp kurşuna dizme senaryosu uygulayanlar, başkalarına yapılan işkencelere tanık edenler; ondaki yaşama sevincini, mutluluğu zedelemeyi başarabildiler. Bu acı, akıl almaz olaylardan sonra sağlığı da gözle görülürcesine kötüleşti. 1985'teki ölümü ise, hiç kuşkusuz, faşist cuntanın cürüm listesinde yazılıdır.

ATAOL BEHRAMOĞLU

ŞİİRİMİZİN KADİR ABİSİ

A.Kadir, Kuleli Askeri Lisesi ve Ankara Harp Okulu'nda okurken, Orhan Seyfi Orhon 1935-1936 yıllarında "Aydabir" adında bir dergi çıkarmaktadır. Dergide Sabahattin Ali'nin hikâyeleri ile Nâzım Hikmet'in şiirleri yayınlandığı için A. Kadir de, öteki arkadaşlarıyla "Aydabir"i okumaktadır.

Bir süre sonra A.Kadir'in başından "38 Harp Okulu" olayı geçecek ve Nâzım Hikmet ile yargılanacaktır.

Sonrası hapis ve sürgünlerdir.

Faşizmin dünyada kol gezdiği İkinci Dünya Savaş sırasında da Orhan Seyfi, bu kez "Çınaraltı" adında bir dergi çıkarmaktadır.

İşte bu sırada "Yürüyüş" dergisinde A.Kadir'in "Bir İnsan" başlıklı şiiri ile Nâzım Hikmet'in İbrahim Sabri takma adıyla "Dünya; Dostlarım, Düşmanlarım, Sen ve Toprak" şiiri yayınlanacak ve Orhan Seyfi, her iki şairi de "Çınaraltı"nın 23 Ocak 1943 tarihli 70. sayısında yer alan "Allah Cümlenize Rahatlık Versin!" başlıklı yazısıyla sıkıyönetime jurnal edecektir.

Orhan Seyfi'nin A.Kadir'in şiiri üzerine yazdıkları şöyledir:

"Anlaşılıyor ki, bu şiir, kapitalist rejimde askere alındığı için dövüşmeyen ve bu yolda canını veren menfi bir kahraman yoldaşın destanıdır.

Şairi, A.Kadir'i tebrik ederiz, doğrusu Türk gençlerine güzel dersler veriyorsunuz. Bizimkiler de böyle yapsınlar öyle mi?"

Daha sonra sözü Nâzım Hikmet'e getirerek yazısını şöyle noktalayacaktır:

"Yapılacak iş, bu şiiri yazan İbrahim Sabri'yi alkışlamak, hatta aynı mecmuanın geçen sayısında bir şiirde olduğu gibi (yumruklarınızı havaya kaldırıp) bir komünist selâmı vermek, ondan sonra da Türkçülük, vatanseverlik namına yataklarımıza girip rahat rahat, bol bol, horul horul uyumaktır. Allah cümlenize rahatlık versin!"

Bugün, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin "abi"lerinden A.Kadir'in (A.Kadir Meriçboyu) ölümünün 27. yılı...

A.Kadir, 1965 yılında İzmir'den İstanbul'a geldiğimde ilk tanıdığım şair "ağabey"lerden biri idi.

Bazı şairlerin mizaçları şiirlerine denk düşer. Kadir Abi de bu mizaçtan şairler soyundandı. Şiiri mi hayatından kaynaklanıyor, hayatı mı şiirine benziyor, pek ayırt edilemezdi.

Çünkü şiirini bir yaşam biçimine dönüştürmüştü.

Kırşehir'in Dinekbağı'ndan bir zerdali ağacının da şairiydi, Cibali fabrikasında tütüne giden işçilerin de...

O zamanlar Anadolu'nun başkenti Sirkeci'de, "Pamuk" lokantasının mermer tezgâhına dirseklerini dayayarak hapis ve sürgün sonrası nasıl asker pantolonuyla İstanbul Hukuk Fakültesi'ne geldiğini anlatırdı.

Ve sonra, Cağaloğlu'nda hayatını bin bir eza ve cefayla nasıl düzelti işleri yaparak kazandığını da...

Şiiri bir "namus" şiiriydi, hayatı da...

12 Eylül karanlığında, evinden alınıp yaşlı yaşında gözaltına alınırken de o "namus" işçiliğinden zerre ödün vermemişti.

Dünyaya "mutlu olma"nın penceresinden bakan, ekmeğin ve aşkın ve özgürlüğün şairi...

27 yıldır dalından koparılmış bir zerdali gibi dursan da şiirimizde, seni ve şiirini saygıyla anıyorum Kadir Abi...

BİR İNSAN

Seni bir gün
çekip aldılar topraktan,
benzedin köksüz bir ağaca.
Önce öğrettiler sana uygun adımı,
sonra büyük şehirlerini gösterdiler Avrupa'nın.
En muazzam saraylar karşısında bile sen
evini unutmadın.
Varşova'da kaputun kaldı,
Dunkerk'te arka çantan.
Düştü bütün fotoğrafların Sivastopol'da.
Bir şafak vakti Paris'te bıraktın zavallı yüreğini,
kurşuna dizilenler karşısında.
Lânet okusunlar sana bırak,
iyi bir asker olamadın diye.
Ölmesini bildin ya sen arkadaş kurşunuyle,
iki çürük patatesi
ekmek torbanda unutarak!

1943 – İstanbul

A.KADİR

REFİK DURBAŞ

BirGün, 1 Mart 2012

Not: Bu e-kitap Şiir Parkı sitesi tarafından ticari olmayan kişisel kullanımınız için yayınlanmakta olup onu bilgisayarınıza indirebilirsiniz ancak kopyalanması, gerçek veya elektronik ortamlarda yayınlanması, dağıtılması, ya da satılması hususu Türkiye Cumhuriyeti yasaları ve uluslararası yasalarla korunmaktadır ve telif hakları temsilcisinin önceden yazılı iznini gerektirir.

www.siirparki.com